

ได้ ซึ่งในกลุ่มดังกล่าวยังมีกองทุนหมุนเวียนสมาชิกกลุ่มจะใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ นอกจากนี้ ยังได้พันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพจำหน่ายให้แก่เกษตรกรผู้ทำนาทั่วไปใช้เป็นพันธุ์ทำให้ข้าวในตำบลมีคุณภาพดีขึ้น ส่งผลให้ได้ราคาข้าวดีตามไปด้วย ในแต่ละครั้งที่ดำเนินการมีการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมใช้บริการและมีการจดบันทึกการดำเนินงานทุกครั้ง

3. ผลที่เกิด

จากการดำเนินงานการให้บริการของศูนย์บริการฯ แก่ชุมชน โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์วัด สรุปได้ดังนี้

1. มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ในการวางแผน และกำหนดกรอบแนวทางการให้บริการศูนย์บริการฯ แก่ชุมชน และให้การสนับสนุนการบริการแก่เกษตรกร กลุ่มกิจกรรมมีมากขึ้น ในช่วงหลังการจัดคลินิกเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขปัญหาด้านการระบาดของศัตรูพืช ระบาดสัตว์ ประมง, พัฒนาที่ดิน ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้บริการเป็นระบบมากขึ้น โดยจะมีการบันทึกรายงานการประชุม ผู้เข้าประชุม และประเด็นของการประชุมทุกครั้ง

2. กรรมการบริหารศูนย์บริการฯ มีการร่วมวางแผนในการให้บริการและจัดการศูนย์บริการฯ ร่วมกับวิทยากรเกษตรกรในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เดือนละ 1 ครั้ง หากมีเรื่องเร่งด่วนจะจัดประชุมเพิ่มเติม ซึ่งเป็นแผนการทำงานของศูนย์บริการฯ และแผนถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการจัดทำเวทีชุมชน ในระยะแรก กลุ่มกิจกรรมต่างๆ จะมีความต้องการการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นกลุ่มเรียนรู้ในด้านต่างๆ รวมทั้งการบริหารจัดการและมีการลงทะเบียนผู้เข้าเรียนรู้ รวมทั้งประเด็นการเรียนรู้

3. จำนวนเกษตรกรที่มาใช้บริการที่ศูนย์บริการฯ ส่วนใหญ่จะมาใช้บริการในเรื่องนโยบายเร่งด่วน และโครงการสำคัญ เช่น การจดทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าว นาปี นาปรัง โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังพายุไต้ฝุ่น และลุ่มน้ำในการเกษตร นอกจากนี้ จะให้บริการในการจัดเวทีชุมชนในทุกๆ เดือน สำหรับให้บริการ ภายนอกศูนย์บริการฯ ที่จุดสาธิต สามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนให้เกษตรกรได้เรียนรู้กันเอง รวมทั้งการให้บริการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรข้าว , ผัก ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากการปฏิบัติ วิเคราะห์ สรุปผลด้วยตัวเกษตรกรเอง นับได้ว่าเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ โดยมีผู้แทนชุมชนมีวิทยากรเกษตรกร ณ จุดสาธิต หรือที่แปลงเรียนรู้ มีการจดบันทึกประเด็นการเรียนรู้และผู้เข้าร่วมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง

4. ผลลัพธ์

1. เกษตรกรเริ่มเข้าใจบทบาทหน้าที่ของการให้บริการและใช้บริการที่ศูนย์บริการฯ มากขึ้น พิจารณาได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งการจดทะเบียนเกษตรกร ออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี นาปรัง โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังพายุไต้ฝุ่นนี้ ที่สำคัญมาร่วมในการจัดเวทีชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (พิจารณาจากการจัดเวทีชุมชนในแต่ละครั้ง) โดยมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของศูนย์บริการฯ มากขึ้นเป็นลำดับ และสามารถใช้บริการได้สะดวกเพราะอยู่ในพื้นที่ รู้ลึกดีต่อเจ้าหน้าที่ หน่วยงาน และ มีความตระหนักเกิดจากระบบการเรียนรู้ และมีข้อตกลงร่วมกัน มอบหมายภารกิจที่จะทำต่อไปในการจัดเวทีชุมชนครั้งต่อไป ไม่อยากจะทำให้จบลง (ตำบลท่าผา, ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง) และมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดเวทีชุมชน ในเวทีเกิดกลุ่มเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในการสร้างเครือข่ายหลายกลุ่ม

2. การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ครอบคลุมความต้องการของชุมชนมากขึ้น โดยมีเกษตรกรอาสา ซึ่งเป็นตัวแทนหน่วยงานร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เช่น ประมงอาสา, ปศุสัตว์อาสา และหมอดินอาสา เป็นต้น ทำให้เลขานุการศูนย์บริการฯ มีเพื่อนร่วมงานในการร่วมทำงานที่ศูนย์บริการฯ ทำหน้าที่ในการประสานงานเป็นพี่เลี้ยงได้ดีขึ้น

3. องค์กรชุมชนและชุมชน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาล มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของศูนย์บริการฯ โดยการให้การสนับสนุนให้สถานที่จัดตั้งศูนย์บริการฯ และสนับสนุนงบประมาณ (ต.ท่าผา, ต.ลาดบัวขาว อ.บ้านโป่ง, ต.ห้วยไผ่ อ.เมือง) และชุมชนจัดหาทุนในการสร้างศูนย์บริการฯ (ต.ท่าผา อ.บ้านโป่ง) รวมทั้ง จัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ และทาสี สำนักงานศูนย์บริการฯ ต.ดอนแร่ อ.เมือง , ต.ลาดบัวขาว, ต.ท่าผา อ.บ้านโป่ง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ศูนย์บริการฯ มีความพร้อมในการให้บริการมากขึ้น รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความเป็นเจ้าของมากขึ้น

4. ผลที่เกิดขึ้นต่อเจ้าหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจบทบาทหน้าที่มากขึ้น เนื่องจากมีกรอบแนวทางการทำงานที่ชัดเจน และมีความมั่นใจในการทำงานของศูนย์บริการฯ ตลอดจนเกิดทักษะในการวางแผนและดำเนินการตามแผน รวมถึงการจดบันทึกการดำเนินงาน

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ไม่สามารถผลัดเปลี่ยนมาให้บริการที่ศูนย์บริการฯ ได้ทุกวัน เนื่องจากเป็นตัวแทนของหลายหน่วยงานและมีภารกิจมาก

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถมาร่วมสนับสนุนได้ตามแผนที่กำหนดได้ทั้งหมด เนื่องจากการปรับโครงสร้างของราชการและเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดในการทำงานร่วมกับชุมชนเลขานุการศูนย์บริการฯ มีงานเร่งด่วนและมีงานมากในช่วงที่มีการปรับเปลี่ยน

ระบบการทำงานของข้าราชการ เนื่องจากเป็นหน่วยงานเดียวทั้งกระทรวงฯ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ และจะต้องรับภารกิจของหน่วยงานอื่นเพิ่มขึ้น บางครั้งยังไม่ชัดเจนในการทำงาน เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

การแก้ไข

1. รูปแบบการให้บริการของศูนย์บริการฯ โดยการสร้างเครือข่ายเป็นกลุ่มกิจกรรมในการให้บริการ โดยให้ชุมชนแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกันเองก่อน และนำปัญหาต่างๆ เข้ามาร่วมในการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ
2. ได้มีการกำหนดกรอบแนวทางการทำงาน และสร้างความเข้าใจร่วมกัน

6. ปัจจัยสนับสนุน

1. ความรับผิดชอบของเลขานุการศูนย์บริการฯ (เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรการประชุมสัมมนาในการหารูปแบบในการทำงานของศูนย์บริการฯ ด้วยตนเองทำให้เลขานุการศูนย์บริการฯ) มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เกิดความรับผิดชอบในการดำเนินงานศูนย์บริการฯ มากยิ่งขึ้น
2. การจัดเวทีชุมชนสม่ำเสมอ ซึ่งจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ตนเอง และรู้เท่าทันโลก ทำให้ชุมชนเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองพึ่งพาตนเอง
3. ในพื้นที่มีเกษตรกรผู้นำ(ผู้อาวุโส) ที่มีความรู้ด้านการเกษตรเป็นกำลังในการช่วยในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี
4. ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร แผนงานโครงการ ทุกโครงการและการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร จะต้องดำเนินการผ่านศูนย์บริการฯ

โจทย์ย่อย 1.3 กระบวนการได้มาของแผนชุมชน

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

แผนชุมชนที่ได้มาจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ ขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเกิดจากปัญหาอุปสรรค ดังนี้

- เจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจและไม่มีความชัดเจนในการจัดทำแผนชุมชนทั้งในเรื่องเป้าหมายที่แท้จริงกระบวนการจัดทำแผนชุมชน
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเวทีน้อย
- การจัดทำแผนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานอื่น

สิ่งที่ควรจะเป็น

การวัด

1. เป็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นกระบวนการทำงานเรียนรู้ร่วมกัน

1. ชุมชนสามารถจัดเวทีชาวบ้านโดยตนเองได้
2. ผู้แทนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีอย่างสม่ำเสมอ
3. มีการมอบหมายภารกิจให้ผู้แทนหมู่บ้าน
4. ผู้แทนปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
5. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวที
6. มีการเตรียมการและสรุปบทเรียนร่วมกัน
7. มีผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเข้าร่วมเวทีอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดเวทีระดับตำบลและเวทีย่อยในระดับหมู่บ้าน

2. การดำเนินการ

จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินงานโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุน งบประมาณจาก UNDP ในปี 2543 ดำเนินการที่ตำบลอ่างหิน อำเภอปากท่อ และขยายผลในปี 2544 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมือง ตำบลยางหัก ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง และตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ ซึ่งจะมีประสบการณ์ในการจัดทำแผนชุมชน โดยการจัดกระบวนการเพื่อให้ได้แผนชุมชนดำเนินการโดยการใช้เวทีตำบลและเวทีหมู่บ้านในการขับเคลื่อนกระบวนการ โดยดำเนินการจัดเวทีระดับตำบลประมาณ 6 ครั้ง และการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ 1 ครั้ง เพื่อให้ได้แผนชุมชน ในการจัดเวทีตำบลทั้ง 6 ครั้ง กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

- ครั้งที่ 1 กระตุ้นปลุกจิตสำนึกการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง
- ครั้งที่ 2 ศึกษาพัฒนาการของชุมชนและข้อมูลชุมชน
- ครั้งที่ 3 ประเมินศักยภาพและปัญหาของชุมชน
- ครั้งที่ 4 กำหนดแนวทางการพัฒนา
- ครั้งที่ 5 กำหนดโครงการและวิธีการดำเนินงานโครงการ
- ครั้งที่ 6 ประชาพิจารณ์แผน

โดยจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาชุมชนต้นแบบหลังจากเวทีระดับตำบล ครั้งที่ 3 เพื่อเรียนรู้ แนวคิดการบริหารจัดการ ทั้งนี้ การจัดเวทีระดับตำบลเป็นเวทีในการประสานการดำเนินงานจากระดับหมู่บ้านเพื่อสร้างกลไก การบริหารจัดการในระดับตำบล ส่วนการจัดเวทีระดับหมู่บ้านดำเนินการเพื่อให้ได้เนื้องานตามภารกิจที่ต้องการ ซึ่งจะเป็นเวทีในการสร้างแนวคิด เก็บข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลในการจัดเวทีตำบลได้มีการคัดเลือก ผู้นำชุมชนจากทุกหมู่บ้าน ละ 3-5 คน เป็นทีมของตำบลเพื่อขับเคลื่อนงานทั้งหมด วิธีการในการคัดเลือกผู้แทนหมู่บ้านมีความหลากหลายในแต่ละตำบล โดยบางตำบลใช้วิธีการจัดเวทีแต่ละหมู่บ้าน ชี้แจงทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานกับผู้นำชุมชน และให้ผู้นำชุมชนคัดเลือกผู้แทนเพื่อไปเป็นทีมของตำบลบางตำบล ผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ คัดเลือกผู้แทนร่วมกับผู้นำชุมชน ทั้งนี้ โดยอยู่ภายใต้หลักการเป็นเวทีเปิดกว้างสำหรับทุกภาคส่วน การจัดเวทีชุมชนในระดับตำบลในเวทีแรกๆ (เวทีที่ 1-4) ใช้วิทยากรกระบวนการจากผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานจัดทำแผนชุมชนของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนเป็นหลัก และผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ตำบลระดับตำบลเป้าหมายร่วมดำเนินการส่วนในเวทีที่ 5 ให้ผู้นำชุมชนร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการ ในการจัดเวทีการจัดเวทีระดับตำบลส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของผู้นำชุมชน เมื่อมีการจัดเวทีระดับตำบลสิ้นสุดแต่ละครั้งจะมีการสรุปทบทวนร่วมกันของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการระดับตำบล(ชุมชน) ซึ่งมีการคัดเลือกผู้นำชุมชนจากทุกหมู่บ้านที่เป็นตัวแทนเข้าร่วมเวทีตำบลหมู่บ้านละ 1 คน ร่วมเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการไปดำเนินงานในหมู่บ้านของตนเอง หลังจากการจัดเวทีตำบลจะมีการมอบหมายภารกิจให้ผู้แทนหมู่บ้านไปดำเนินการจัดเวทีหมู่บ้านในหมู่บ้านของตนเอง เพื่อการนำข้อมูลจากเวทีตำบลไปขยายแนวคิด ประชาสัมพันธ์ สร้างทีมงานในหมู่บ้านของตนเอง รวมทั้งการเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ในการจัดเวทีระดับหมู่บ้านผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการจัดเวทีโดยตัวเอง โดยผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ตำบลเป้าหมายจะเข้าร่วมเพื่อการสนับสนุนในทุกหมู่บ้าน ซึ่งได้กำหนดวางแผนการจัดเวทีหมู่บ้านที่แน่นอนในเวทีระดับตำบล เพื่อความสะดวกในการประสานของเจ้าหน้าที่

สำหรับเนื้อหาสาระและผลที่ได้จากการจัดเวทีตำบลในแต่ละครั้ง คือ

การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 1 เป็นการจัดเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และปลูกจิตสำนึกของชุมชนในการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการชี้แจงหรือเล่าประสบการณ์ในการพัฒนาของชุมชนต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จ ให้ผู้นำชุมชนได้เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนยังมีน้อย ชุมชนยังมีส่วนร่วมน้อย การบริหารจัดการในการจัดเวทีส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ แต่ในภาพโดยรวมผู้นำชุมชนมีความเข้าใจ แนวคิดในการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองเพิ่มมากขึ้น ในแต่ละตำบลได้มีการคัดเลือกผู้นำชุมชนขึ้นเป็นคณะกรรมการเพื่อเป็นแกนหลักในการดำเนินงานตามกระบวนการ และได้มีการมอบหมายการบ้านให้ตัวแทนชุมชนไปสำรวจข้อมูลครัวเรือนในหมู่บ้านของตนเองใน

การจัดเวทีเกือบทุกตำบลมีการจัดทำแผนในการดำเนินเวที และในหลายตำบล (ท่าผา,ลาดบัวขาว) ได้วางแผนในการจัดเวทีหมู่บ้านที่ชัดเจนในเวทีนี้ส่วนใหญ่ได้มีการเชิญตัวแทนส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่เข้าร่วมด้วย และได้มีการประสานหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ถึงแผนการจัดเวทีตำบลทั้ง 6 ครั้ง เพื่อให้เข้าร่วมในการดำเนินงาน ให้การบ้านกับตัวแทนที่เข้าร่วมเวทีชุมชน

1. ศึกษาข้อมูลของชุมชน เก็บข้อมูลรายรับของชุมชน โดยเก็บทุกครัวเรือน และชี้แจงแบบฟอร์มของแบบสอบถาม โดยให้ที่ประชุมกำหนดวันส่งข้อมูล และนำข้อมูลแต่ละหมู่บ้านมารวมกับที่ตัวแทนแต่ละหมู่

2. ค้นหาผู้อาวุโสในชุมชนมาเล่าประสบการณ์และประจำชุมชนในเวทีที่ 2 เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมของตำบล

การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 2 เป็นการจัดเพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในด้านพัฒนาการของชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ซึ่งก่อนถึงเวทีตำบลทุกตำบลได้มีการจัดเวทีหมู่บ้านมาก่อน โดยช่วงเวลาในการจัดส่วนใหญ่เป็นช่วงเย็นหรือกลางคืน ผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ตำบลเป้าหมายจะเข้าไปร่วมในการจัดเวทีหมู่บ้านทุก หมู่บ้าน การเตรียมการของเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินการเวทีตำบล จะใช้เวทีการประชุมนักวิจัยของอำเภอเพื่อทำความเข้าใจและวางแผนร่วมกัน พร้อมทั้งจัดทำแผนในการดำเนินเวทีในการดำเนินงานเวทีตำบลได้ให้ผู้อาวุโสในตำบลมาเล่าแล พูดถึงความเป็นมาของชุมชนให้ฟังและให้มีการแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในเวที โดยเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการสรุปเชื่อมโยงข้อมูลให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งให้ผู้แทนแต่ละหมู่บ้านได้นำเสนอข้อมูลที่ได้นำมาจากการบ้านจากเวทีครั้งที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีมากกว่าเวทีแรกทั้งในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (สรุป วิเคราะห์ ชักถามข้อมูล) และการร่วมในการบริหารจัดการเวที (การเตรียมสถานที่ อาหารและอื่นๆ) ได้มีการมอบหมายการบ้านให้ผู้นำชุมชนไปดำเนินการในการจัดเวทีหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายการทำงานในหมู่บ้านของตนเอง พร้อมทั้งมอบภารกิจในการสำรวจข้อมูล รวบรวมรายครัวเรือน ประกอบด้วย 1)ค่าอาหาร 2)ค่าอาหารสำเร็จรูป 3)ค่าเครื่องดื่ม/ขนม 4)ค่ายารักษาโรค 5)ค่าของใช้ต่างๆ 6)ค่าใช้จ่ายในการศึกษา 7)ค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตร 8)ค่าผ่อนหนี้สิน 9)ค่าใช้จ่ายทางสังคม เก็บรายวันครบ 30 วัน เพื่อใช้ในการนำมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมของตำบลซึ่งจะนำมาเรียนรู้ร่วมกันในเวทีต่อไป ซึ่งหลังจากสิ้นสุดเวทีตำบลแล้วได้มีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ(ชุมชน) และเจ้าหน้าที่เพื่อประเมินสถานการณ์ แก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงานและนัดหมายการจัดเวทีชุมชนครั้งต่อไป

การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 3 เป็นการจัดเพื่อการวิเคราะห์ประเมินศักยภาพและปัญหาของชุมชนรวมถึงการวางแผนในการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งก่อนถึงเวทีตำบลเกือบทุกตำบลได้มีการจัดเวทีหมู่บ้านมาก่อนเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้านตนเอง โดยชุมชนจะเป็นแกนหลักในการจัดเวทีหมู่บ้าน ส่วนผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ จะไปร่วมและสนับสนุนในการดำเนินงานในทุกหมู่บ้าน การเตรียมการของเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินการเวทีตำบลใช้เวทีการสัมมนา

นักวิจัยของอำเภอ เพื่อทำความเข้าใจและวางแผนร่วมกัน พร้อมทั้งจัดทำแผนในการดำเนินเวทีการดำเนินงานเวทีตำบลได้ให้ผู้แทนชุมชนได้วิเคราะห์ถึงข้อดีหรือสิ่งดี ๆ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีภายในตำบล และปัญหาของตำบล รวมถึงการนำเสนอข้อมูลรายรับ - รายจ่ายของแต่ละหมู่บ้านที่ได้มอบหมายเป็นการบ้านให้ผู้นำชุมชนไปดำเนินการจากเวทีครั้งที่ 2 เจ้าหน้าที่ที่เป็นวิทยากรกระบวนการจะทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงข้อมูลและกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาชุมชน และการร่วมกันคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง และได้วางแผนในการดูงานพื้นที่ต้นแบบหลังจากเวทีครั้งนี้โดยให้ผู้ที่ไปศึกษาดูงานจะต้องมอบหมายภารกิจให้แต่ละคนดำเนินการจดบันทึกและซักถามประเด็นที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งจะต้องศึกษาดูงานในประเด็น 1. แนวคิดในการทำงาน 2. การบริหารจัดการ 3. เทคนิคในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และเมื่อกลับมาสรุปผลการไปศึกษาดูงาน และนำมาเสนอในการจัดเวทีครั้งที่ 4 และได้มีการมอบหมายการบ้านให้ผู้นำชุมชนไปศึกษากลุ่ม/องค์กรที่มีอยู่ในชุมชนตนเอง ทั้งที่ประสบผลสำเร็จดำเนินการอยู่และกลุ่มที่ล้มเหลวหาสาเหตุที่กลุ่มที่ล้มเหลวหรือประสบผลสำเร็จเป็นเพราะอะไร การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการร่วมในการบริหารจัดการเวทีอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และเมื่อสิ้นสุดเวทีมีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ (ชุมชน) และเจ้าหน้าที่ เพื่อประเมินสถานการณ์ แก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงานและนัดหมายการทำเวทีชุมชนครั้งต่อไป

การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 4 เป็นการจัดเพื่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาของตำบลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ ซึ่งก่อนถึงเวทีตำบลเกือบทุกตำบลได้มีการจัดเวทีหมู่บ้านมาก่อน เพื่อทำความเข้าใจและสร้างเครือข่ายในระดับหมู่บ้าน รวมทั้งการร่วมกันวิเคราะห์สรุปข้อมูลของหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าตำบลที่ไม่ได้ดำเนินการในการทำความเข้าใจกับชุมชนในเวทีระดับหมู่บ้านมาก่อนในบางตำบลทำให้เวทีตำบลไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ การเตรียมการของเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินการเวทีตำบล ใช้เวทีการสนมนักวิจัยของอำเภอเพื่อวางแผนและกำหนดขั้นตอนรายละเอียดในการดำเนินการเวที การดำเนินการเวทีตำบลได้ให้ผู้แทนชุมชนนำเสนอข้อมูลกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้านตนเอง และร่วมกันสรุปปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว และเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการได้วิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลจากการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบให้ชุมชนเข้าใจ ข้อมูลที่ได้มีการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่เวทีแรกจนถึงเวทีที่ 4 ซึ่งทำให้ชุมชนรู้จักตนเองมากขึ้น และข้อมูลจากภายนอกชุมชนซึ่งได้แนวคิด ความรู้ความเข้าใจจากการศึกษาดูงานที่มีตั้งแต่เวทีแรก ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และด้านสังคม จะนำมาสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาตำบล โดยชุมชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนในเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง และได้มอบหมายภารกิจให้ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านไปดำเนินการจัดเวทีหมู่บ้านเพื่อร่วมกับสมาชิกวงแนวทางพัฒนาในหมู่บ้านตนเอง โดยให้ยึดหลักการหลักคือ (1) เป็นการพึ่งพาตนเอง(ที่ชุมชนดำเนินการได้เองเป็นอันดับแรก) (2) เป็นการลดค่าใช้จ่าย (3) เป็นการเพิ่มรายได้หรือเพิ่มมูลค่าและภารกิจที่จะต้อง

ดำเนินการอีกประการ คือ การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ โดยวิทยาการกระบวนการได้ทำความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ให้ไปทำความเข้าใจกับชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ให้การจัดเวทีย่อยระดับหมู่บ้าน (รายละเอียดดังใจที่ย่อ 1.1 กระบวนการดำเนินงานของศูนย์แบบมีส่วนร่วม) สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ในเกือบทุกตำบลชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นอย่างดี มีการร่วมในการบริหารจัดการแต่ความรู้สึกเป็นเจ้าของเวทีของชุมชนยังไม่ค่อยมีมากนัก อาจจะเนื่องมาจากชุมชนยังไม่ค่อยมีโอกาสในการดำเนินการหลักในเวทีเหมือนกับเวทีระดับหมู่บ้านที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นหลัก และเมื่อสิ้นสุดเวทีมีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ(ชุมชน) กับเจ้าหน้าที่เพื่อประเมินสถานการณ์ แก้ไขปัญหาและวางแผนการดำเนินงานและนัดหมายการทำเวทีชุมชนครั้งที่ 5

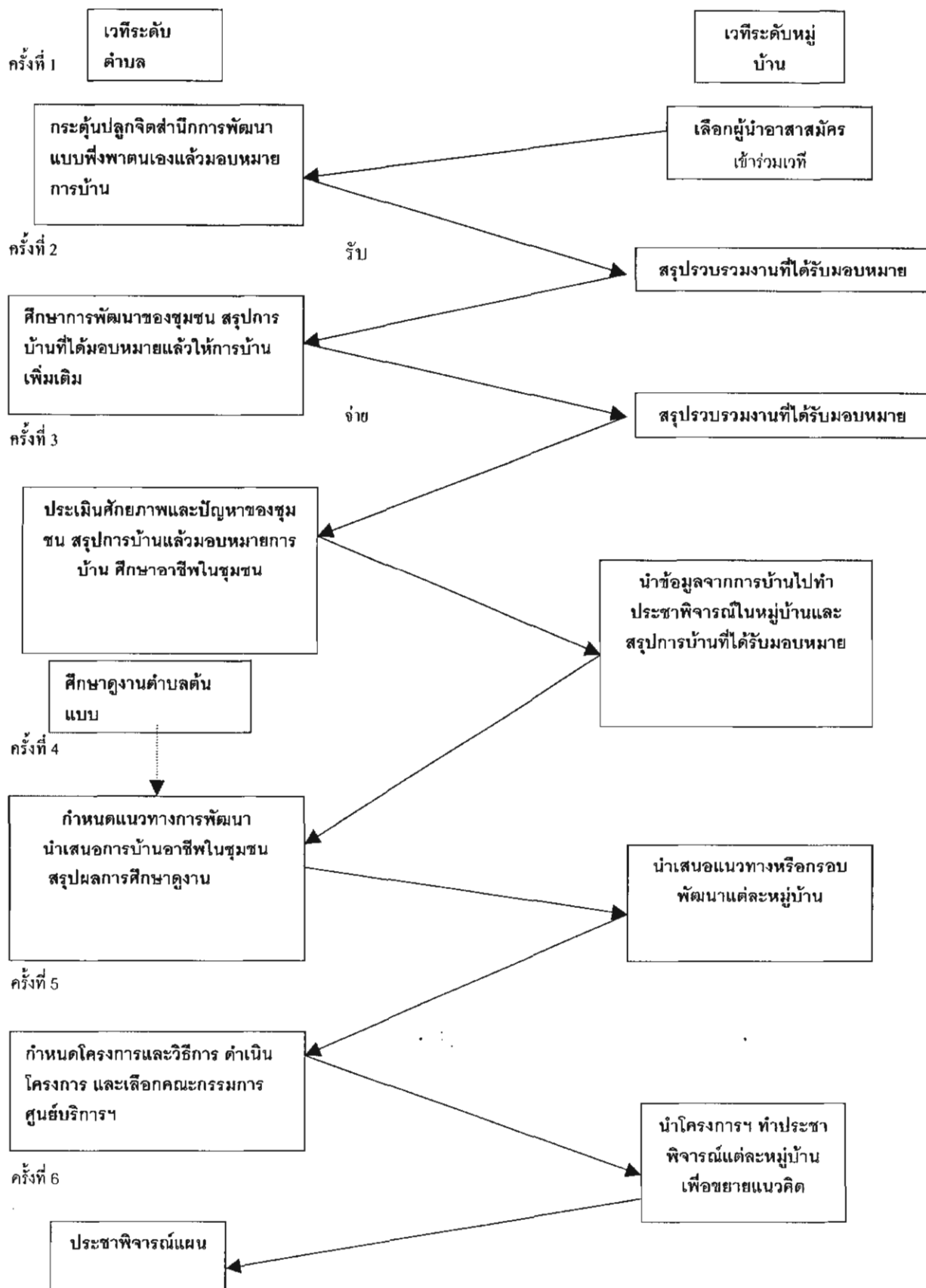
การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 5 เป็นการดำเนินการเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ รายละเอียดดังใจที่ย่อ 1.1 และกำหนดโครงการและวิธีการดำเนินงานโครงการของชุมชน จนถึงเวทีตำบลเกือบทุกตำบลได้มีการจัดเวทีหมู่บ้านมาก่อนเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาของหมู่บ้าน พบว่าตำบลที่ไม่ได้ดำเนินการจัดเวทีหมู่บ้านบางตำบล ทำให้เวทีตำบลไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ สำหรับการเตรียมการของเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินการเวทีตำบลได้ใช้เวทีการสัมมนานักวิจัยของอำเภอในการวางแผนและกำหนดขั้นตอนรายละเอียดในการดำเนินการเวทีการดำเนินการเวทีตำบลได้ให้ผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านนำเสนอแนวทางการพัฒนา/โครงการของหมู่บ้านตนเองให้ที่ประชุมร่วมวิเคราะห์ และหลังจากนั้นได้ร่วมกันกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาระดับตำบล และโครงการของแต่ละหมู่บ้านที่เหมือนกัน ก็ให้ร่วมเป็นโครงการระดับตำบล ในแต่ละโครงการได้ตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกหมู่บ้านให้ร่วมกันในการร่วมคิดและพัฒนาโครงการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ วิทยาการกระบวนการได้เน้นย้ำให้ผู้นำชุมชนคิดวิธีบริหารจัดการหรือพัฒนาโครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อจะให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมหลังจากได้แผนชุมชน จะทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินงานต่อไป เพราะเป้าหมายตามกระบวนการอีกอย่างคือ การรวมคนเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ ถ้าหากชุมชนได้รับการพัฒนาด้านความคิด การดำเนินงานในเรื่องแผนที่จะพัฒนาต่อไป สามารถมาเพิ่มเติมได้อีกในโอกาสต่อไป โดยใช้กระบวนการจากที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน เพราะถึงจุดนี้เป็นเพื่อการเริ่มต้นของงานเท่านั้น ชุมชนจะต้องมีแนวคิดที่จะดำเนินการต่อไป ไม่เน้นให้ชุมชนคิดแผนชุมชนที่ต้องครอบคลุมในภาพรวมของตำบลทั้งหมดแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะต้องคอยความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากคนอื่น ในแต่ละกลุ่มโครงการผู้นำซึ่งเป็นตัวแทนของหมู่บ้านต่างๆ ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนและให้ข้อคิดเห็น ซึ่งถ้าหากโครงการใดยังมีข้อมูลไม่เพียงพอในการพัฒนาโครงการได้มีการมอบหมายให้ไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและนัดหมายในการประชุมรอบ ได้มีการมอบหมายภารกิจให้ผู้นำชุมชนและผู้รับผิดชอบโครงการแต่ละโครงการไปดำเนินการจัดเวทีหมู่บ้านเพื่อร่วมกับสมาชิกในการคิดวิธีในการบริหารโครงการและ

จัดทำโครงการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในเวทีนี้หลายตำบลได้ให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในการจัดเวทีเองเป็นหลัก เช่น ต.ลาดบัวขาว และ ต.ท่าผา อ.บ้านโป่ง ต.บ้านไร่ อ.ดำเนินสะดวก ซึ่งทำให้บรรยากาศในการจัดเวทีสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นกันเองและชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเวทีเอง ผู้นำชุมชนในหลายตำบลมีความสามารถในการดำเนินการเวทีได้เอง ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีในการดำเนินงานในช่วงต่อไปและความต่อเนื่องในการดำเนินงานของชุมชน และเมื่อสิ้นสุดเวทีมีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการบริหารศูนย์และชุมชนกับเจ้าหน้าที่เพื่อประเมินสถานการณ์ แก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงานต่อไป และนัดหมายการจัดทำเวทีชุมชนครั้งที่ 6

การจัดเวทีตำบลครั้งที่ 6 การประชาสัมพันธ์แผน ซึ่งเป็นการดำเนินงานสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชนทั้งหมดได้รับรู้ว่าชุมชนมีแผนงานโครงการอะไรบ้าง ที่ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน รวมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ ทั้งนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชนจะมีตัวแทนหรือแกนนำเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ร่วมดำเนินการ และให้สมาชิกในชุมชนร่วมตัดสินใจให้ลำดับความสำคัญของโครงการและยังเป็นการหาแนวร่วมในการที่จะร่วมกันพัฒนาในชุมชน ก่อนจัดเวทีตำบลทุกตำบลได้มีการจัดเวทีหมู่บ้านก่อน โดยผู้รับผิดชอบโครงการหรือผู้นำซึ่งแต่ละโครงการมีหลายคนได้ประชาสัมพันธ์และชี้แจงทำความเข้าใจ หาแนวร่วมในการดำเนินงานแต่ละโครงการเพื่อจะได้นำข้อมูลและเชิญสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมในเวทีตำบลต่อไป สำหรับการเตรียมการของเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินการเวทีตำบล ได้ใช้เวทีการประชุมนักวิจัยของอำเภอในการวางแผนและกำหนดขั้นตอนรายละเอียดในการดำเนินงานเวทีการดำเนินการเวทีตำบลได้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนงานโครงการเข้าร่วม ประกอบด้วย พาณิชยจังหวัด, ปศุสัตว์จังหวัด, ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, ประมงจังหวัด, สหกรณ์จังหวัด, สำนักงานพัฒนาที่ดิน รวมทั้งองค์กรส่วนท้องถิ่นและเชิญสมาชิกในชุมชนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมในแต่ละตำบลประมาณ 100 คน เข้าร่วมในเวทีประชาสัมพันธ์ โดยตัวแทนชุมชนคณะกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินการเปิดเวทีและได้ให้ผู้แทนแต่ละแผนงานโครงการนำเสนอโครงการของตนเองให้สมาชิกผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบที่ละโครงการและเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานที่เข้าร่วมได้ให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินการแต่ละโครงการ และเพื่อเป็นการประสานงานการให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงานโครงการของชุมชนของแต่ละหน่วยงานในโอกาสต่อไป ในเวทีครั้งนี้ สมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแผนงานโครงการจนเป็นที่พอใจ การดำเนินการจัดเวทีในรายละเอียดตำบลครั้งนี้ ส่วนใหญ่ชุมชนสามารถดำเนินการเวทีตำบลเอง โดยวิทยากรกระบวนการเป็นเพียงผู้ประสานและคอยเป็นพี่เลี้ยงเท่านั้นในช่วงท้ายของเวที ได้มีการมอบหมายภารกิจ ให้ผู้นำชุมชนและผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการ และเมื่อสิ้นเวทีมีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ผู้รับผิดชอบโครงการ และชุมชนบางส่วนกับ

เจ้าหน้าที่เพื่อประเมินสถานการณ์ แก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงาน ผลักดันแผนงานโครงการ
สู่การปฏิบัติต่อไป

แผนภูมิที่ 1 แสดงขั้นตอนการจัดเวทีการเรียนรู้เพื่อให้ได้แผนชุมชน

3. ผลที่เกิด

จากการดำเนินงานกระบวนการได้มาซึ่งแผนชุมชน โดยการจัดเวทีชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์การวัด สรุปผลได้ ดังนี้

1. ชุมชนสามารถร่วมในการดำเนินการจัดเวทีชุมชนได้ และเริ่มมีความเข้าใจและร่วมดำเนินการในเวทีที่ 3 เป็นต้นไป โดยเฉพาะในเวทีที่ 5 และ 6 ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นและสามารถดำเนินการจัดเวทีระดับตำบลได้ ทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของเวทีและแผนของชุมชน เนื่องมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีการพูดจาเข้าใจกันง่าย เพราะเป็นคนที่อยู่ในชุมชนด้วยกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ช่วยเป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำ

2. การเข้าร่วมเวทีตำบลของผู้แทนหมู่บ้าน พบว่าในเวทีแรกๆ จะมีการเปลี่ยนตัวผู้เข้าร่วมเวที จะเริ่มเข้าร่วมเวทีสม่ำเสมอไม่มีการเปลี่ยนตัวในเวที 3 เป็นต้นไป ทำให้เกิดความต่อเนื่องและเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานได้ดี และเมื่อมีการมอบหมายภารกิจจากในเวทีผู้แทนชุมชนแต่ละหมู่บ้านไปปฏิบัติ เช่น การจัดเก็บข้อมูล การจัดเวทีย่อยการประชาสัมพันธ์ขยายแนวความคิด ร่วมวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลในหมู่บ้านของตนเอง รวมทั้งนำเสนอในเวทีตำบลส่วนใหญ่ บรรลุผล ในช่วงแรกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (เลขา-นุการศูนย์บริการฯ) จะต้องลงไปช่วยให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการในเวทีหลังๆ ชุมชนมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่มากขึ้น จึงดำเนินการตามภารกิจที่ไม่รับมอบหมายได้ โดยเลขานุการศูนย์บริการฯ คอยประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงเท่านั้น

3. การสรุปบทเรียนในการจัดเวทีตำบลทุกครั้งในทุกตำบลได้มีการสรุปบทเรียนระหว่างตัวแทนชุมชน คณะกรรมการศูนย์บริการฯ กับเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการประเมินสถานการณ์แก้ไขปัญหาและวางแผนการดำเนินงานในเวทีต่อไป ซึ่งจะทำให้การจัดเวทีมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายภารกิจให้แก่ชุมชนไปเก็บข้อมูลและนำภารกิจนั้นมาดำเนินการในเวทีต่อไปเป็นระบบมากขึ้น

4. ชุมชนได้แผนแม่บทชุมชนที่ได้จากกระบวนการจัดเวทีของชุมชน และตรงตามความต้องการของชุมชน ซึ่งจะทำให้สามารถขับเคลื่อนแผนงานโครงการสู่การปฏิบัติได้

5. มีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเข้าร่วมเวที แต่ไม่สามารถเข้าร่วมเวทีได้ทุกครั้ง เนื่องจากติดภารกิจในหน่วยงาน แต่ในระยะหลังที่มีการจัดคลินิกเกษตร หน่วยงานมาเข้าร่วมดำเนินงานมากขึ้น

4. ผลลัพธ์

1. ผู้นำชุมชน ทราบข้อมูลของชุมชน(รู้ตัวเอง) และทราบข้อมูลจากภายนอกและสามารถวิเคราะห์ ทราบปัญหา และสังเคราะห์หาข้อสรุปรวม และสามารถกำหนดแนวทางพัฒนาของชุมชน (แผนของชุมชน) เองได้ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนโดยการระดมทุนของสมาชิกเพื่อดำเนินงานโครงการของตนเองก่อนไม่รอที่รับการช่วยเหลือจากภายนอก

2. กระบวนการจัดเวทีชุมชนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาให้ผู้นำชุมชนสามารถดำเนินการจัดเวทีชุมชนระดับหมู่บ้านและระดับตำบลได้ และทำให้สมาชิกในชุมชนมีความใกล้ชิดกับคณะทำงานชุมชนมากขึ้น เพราะเป็นคนที่อยู่ในชุมชนด้วยกัน

3. ชุมชนเกิดความตื่นตัวจากการพูดคุยในระดับหมู่บ้านมากขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มและมีกิจกรรม ตามความต้องการของชุมชนในเรื่องการบริหารจัดการ

4. เจ้าหน้าที่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ พิจารณาได้จากการจัดเวทีระดับตำบล บรรลุวัตถุประสงค์ทุกครั้ง และจากการนำเสนอผลการดำเนินงาน รวมทั้ง การปฏิบัติงานในพื้นที่ ส่งผลให้วิสัยคิดในการทำงานกับชุมชนเปลี่ยนไป เช่น นัดในตอนเย็นในการทำงานเจ้าหน้าที่จะเข้าร่วมทุกครั้ง รวมทั้งทำงานเป็นระบบมากขึ้น สรุปวิเคราะห์และจับประเด็นได้ดี

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. เจ้าหน้าที่มีงานเข้าซ้อนมาก ทำให้มีการเลื่อนการจัดเวทีชุมชนบ่อย ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อเกษตรกร

2. ชุมชนมีภารกิจและมีกิจกรรมของชุมชนมาก และกิจกรรมของหน่วยงานมากขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานในการจัดเวทีแต่ละครั้งไม่ต่อเนื่อง นอกจากเวทีที่ 1 และ 6

4. ความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูล ทักษะในการเขียนรายงานในเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ของเจ้าหน้าที่ยังมีข้อจำกัด

การแก้ไข

1. การจัดเวทีชุมชนหากตรงกับภารกิจหรือกิจกรรมของชุมชน จะต้องเลื่อนการจัดเวที หรือการดำเนินการในช่วงเย็น

2. เจ้าหน้าที่จะต้องมีการวางแผนจัดการดำเนินงานให้รัดกุมโดยมีการประชุมในระดับอำเภอและจังหวัด

3. ทำหนังสือเชิญและโทรศัพท์เชิญหน่วยงานให้เข้าร่วมในการจัดทำเวที โดยเฉพาะขอความร่วมมือให้เข้าร่วมในเวทีที่ 6

4. การฝึกอบรมเชิงทักษะหรือการจดบันทึกเชิงวิเคราะห์ หาเหตุและผลในการปฏิบัติงานตามโครงการที่รับผิดชอบ

6. ปัจจัยสนับสนุน

1. ชุมชนมีความศรัทธาในกระบวนการทำเวทีเมื่อทำแล้วเกิดประโยชน์แก่ชุมชน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดเวทีเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

2. เจ้าหน้าที่มีความเชื่อมั่น ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยอาศัยกระบวนการจัดทำเวทีชุมชนระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

3. เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการดำเนินโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาในการดำเนินการ

4. การประชาสัมพันธ์โครงการให้หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและองค์กรท้องถิ่น เทศบาลทราบ ทำให้การทำงานได้บรรลุผล

โจทย์ย่อย 1.4 เครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

ตำบลที่ดำเนินการในการศึกษาเครือข่ายเป็นตำบลที่ผ่านการดำเนินงานจัดเวทีระดับตำบล การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาแล้ว จำนวน 6 ครั้ง จนได้แผนแม่บทชุมชนของตำบลแล้วมีกิจกรรมดำเนินการตามแผนที่เกิดขึ้น แต่เป็นการดำเนินงานกิจกรรมโดยแยกกันดำเนินการขาดการเชื่อมโยงกิจกรรม ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการประสานเครือข่ายน้อยจะเน้นในเรื่องการผลิตอย่างเดียวแต่ขาดการดำเนินการในรูปแบบอื่น เช่น การสร้างกฎระเบียบ เพราะเมื่อมีผู้คนจำนวนมาก จะต้องมาทำงานร่วมกันควรมีกฎระเบียบเดียวกันเป็นข้อตกลงของกลุ่มต่างๆ การระดมทุนในรูป กองทุนรวมของศูนย์บริการฯ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารไม่ดีพอ

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ควรเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน	1. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ - มีเวทีการประชุมกลุ่มใหญ่ - มีเวทีการประชุมกลุ่มย่อย - มีการฝึกอบรมสมาชิกเครือข่าย
2. แลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน	2. การบริหารจัดการเครือข่าย - มีคณะกรรมการกลุ่มใหญ่ และกลุ่มเครือข่าย - มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีกฎระเบียบร่วม - อำนาจตัดสินใจอยู่กับใคร
3. มีกฎข้อบังคับเดียวกัน มีผลประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	3. ความสัมพันธ์ของคนร่วมกิจกรรม

2 การดำเนินการ

การดำเนินงานในการพัฒนาเครือข่ายของจังหวัดราชบุรี เป็นตำบลที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และจัดทำแผนชุมชนมาแล้ว แต่ยังไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ชัดเจน ใช้กระบวนการจัดเวทีชุมชนเป็นการขับเคลื่อนกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดภายใต้แผนแม่บทชุมชน ให้ดำเนินการพัฒนาเครือข่ายภายใต้ศูนย์บริการฯ มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ตำบลที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแล้วกรณีตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมืองราชบุรี การจัดการกระบวนการเครือข่ายเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ได้ขับเคลื่อนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ภายใต้ศูนย์บริการฯ โดยมีการจัดทำเวทีเครือข่าย จำนวน 5 เวที และทัศนศึกษาดูงาน 1 ครั้ง

เวทีที่ 1	กระตุ้นกลุ่มโดยอาศัยข้อมูลเดิมจากแผนแม่บทชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อน
เวทีที่ 2	กระตุ้นแผนกิจกรรมเป็นแผนของศูนย์บริการฯ
- ศึกษาดูงานชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน
เวทีที่ 3	การหลอมแผน
เวทีที่ 4	สรุปการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มกิจกรรม
เวทีที่ 5	กำหนดร่าง ระเบียบ เครือข่าย

นอกจากจัดเวที 5 ครั้ง แล้วยังได้นำผู้แทนกลุ่มกิจกรรม ผู้นำชุมชน กรรมการบริหาร ศูนย์บริการฯ ไปศึกษาดูงานหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จมีความยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อนำแนวคิดมาปรับใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายโดยไปดูหลักจากเวทีที่ 2 พร้อมกันให้มีการปฏิบัติงานตามแผนโดยดำเนินการเวทีเครือข่ายซึ่งได้เชิญคุณประทวน พิกุลทอง เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิหมู่บ้านมาเป็นวิทยากรกระบวนการในการจัดเวทีทุกครั้ง เจ้าหน้าที่จากอำเภอบ้านโป่ง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอเมือง อำเภอปากท่อ และจังหวัด มาร่วมเรียนรู้ทุกครั้ง

สำหรับเนื้อหาสาระและผลจากการจัดเวทีในแต่ละครั้ง คือ

การจัดเวทีเครือข่ายระดับตำบลครั้งที่ 1 เวทีกระตุ้นข้อมูลเดิม(แผนแม่บทชุมชน) ให้เกิดการขับเคลื่อนในการกระตุ้นเวทีแรกได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมให้ทุกกลุ่มมาร่วมเป็นกิจกรรมเดียวกัน ชี้แจงโครงการวิจัยต้นแบบมีส่วนร่วมว่าจากการพัฒนาที่นำมาแล้วมีข้อดี ข้อเสียอะไรบ้าง โดยขอให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมกันรับผลประโยชน์

นอกจากนั้นได้ให้ตัวแทนกลุ่มกิจกรรมของอำเภopakท่อ ซึ่งเป็นตำบลครูที่ผ่านกระบวนการและมีกิจกรรมที่เริ่มขับเคลื่อนแล้ว เล่าประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุมเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มกิจกรรมได้ตื่นตัวและมีความตั้งใจในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

วิทยากรกระบวนการยังได้สรุปอีกว่าจากการสำรวจข้อมูลรายจ่ายในปีที่ผ่านมาชุมชนได้ข้อมูลการผลิตการดำรงชีวิตและข้อมูลรายจ่ายต่างๆ ในชีวิตประจำวันแล้วว่ามีอะไรบ้าง ควรเอาข้อมูลที่ได้นำมาเป็น

กิจกรรมเพื่อลดรายจ่ายหรืออุดหนุนรายตัวของชุมชน เพื่อให้ชุมชนผลิตเองใช้เองจะได้ไม่ต้องไปพึ่งพาภายนอก นั้น หมายถึง ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและยั่งยืน ต่อจากนั้น ให้ตัวแทนกลุ่มกิจกรรมในตำบลห้วยไผ่ ได้นำเสนอผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของแต่ละกลุ่ม เพื่อจะได้รับทราบสถานการณ์ของทุกกลุ่มว่ามีความก้าวหน้ามากน้อยแค่ไหน ก่อนจะเปิดเวทีได้มอบภารกิจให้กลุ่มกิจกรรมแต่ละกลุ่มไปดำเนินการประชุมพบปะพูดคุยจะทำอะไร เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนของแต่ละกลุ่มจะมีแผนในการพัฒนาของกลุ่มอย่างไร และในการจัดเวทีแต่ละครั้งจะต้องมีการจัดทำแผนในการดำเนินเวทีชัดเจน และเชิญผู้แทนส่วนราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วยก่อนจบเวทีที่มีการสรุปบทเรียนระหว่างเจ้าหน้าที่กับตัวแทนผู้เข้าร่วมเวทีเพื่อประเมินสถานการณ์แก้ปัญหาและวางแผนการดำเนินงานจัดเวทีครั้งที่ 2

การจัดเวทีเครือข่ายระดับตำบลครั้งที่ 2 เป็นการจัดเพื่อกระตุ้นแผนกิจกรรมเป็นแผนการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ซึ่งก่อนถึงเวทีตำบลได้มีการจัดการจัดเวทีกลุ่มกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมาก่อนพร้อมทั้งมีการจัดทำแผนในการดำเนินเวทีมาก่อน ในการจัดเวทีมีเนื้อหาประกอบด้วย

- มีการทบทวนสรุปเนื้อหาของครั้งที่ 1 และภารกิจที่ให้กลับไปดำเนินการเชิญแกนนำกลุ่มอาชีพออกมาสรุปแผนการพัฒนาของกลุ่มได้จากการไปจัดเวทีย่อยของแต่ละกลุ่มว่าจะมีแผนการทำงานอย่างไรให้ที่ประชุมทราบ โดยประกอบไปด้วย

กลุ่มส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

กลุ่มทำน้ำปลา

กลุ่มผลิตปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ

กลุ่มผลิตแชมพูและน้ำยาล้างจาน

กลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อดิน

กลุ่มเลี้ยงไก่

กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

หลังจากนั้น ที่ประชุมได้เสนอแนวคิดจะมีการศึกษาดูงานของหมู่บ้านต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จและเข้มแข็ง เพื่อนำแนวคิดมาปรับใช้และวางแผนดำเนินงานของตำบลห้วยไผ่ต่อไป และตกลงกันไปศึกษาดูงานที่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีผู้ใหญ่โชคชัย ลัมประดิษฐ์ เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนเป็นอีกหมู่บ้านหลักที่มีการบริหารจัดการที่เข้มแข็งและมีกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ที่ควรจะไปศึกษาดูงาน รวมทั้งศึกษาดูงานหมู่บ้านสามเรือน อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี

ที่ประชุมตกลงให้คัดแกนนำกลุ่มกิจกรรม จำนวน 10 คน ไปศึกษาดูงานก่อนที่จะถึงการจัดเวทีใน ครั้งที่ 3 หลังจากเวทีครั้งนี้ได้มีการประชุมแกนนำและได้ทำการถอดบทเรียน พบว่า

- ผู้นำชุมชนมีการเปลี่ยนคนมาประชุม เนื่องจากติดภารกิจ

- ผู้เข้าร่วมประชุมมีจำนวนที่พอเพียงและมีส่วนร่วมในเวทีดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่าง ต่อเนื่อง

- ในการจัดเวทีควรชี้ให้เห็นว่าเมื่อเข้าร่วมเวทีแล้วได้อะไร ถ้าอยู่บ้านแล้วได้อะไร วิธีใดได้ประโยชน์มากกว่ากัน

- แต่ละกลุ่มอาชีพกังวลว่า ขายผลผลิตไม่ได้ ซึ่งขอให้มองตลาดในชุมชนก่อน เพราะเป็นตลาดใหญ่ใกล้ตัวโดยดูจากข้อมูลรายจ่ายที่เก็บว่าหมู่บ้านไหนต้องการสินค้าอะไร

- ผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ต้องเข้าไปร่วมแต่ละกลุ่มกิจกรรมทำการบ้านแต่อย่าไปชี้นำ

การศึกษาดูงาน ก่อนไปศึกษาดูงานผู้นำชุมชนและ เลขานุการศูนย์บริการฯ ไปศึกษาเส้นทางตลอดจนรายละเอียดของพื้นที่ก่อนเพื่อนำกลับมาวางแผนและป้องกันการผิดพลาดในการประสานงาน เพราะในการดูงานครั้งนี้ต้องควบคุมทั้งเวลาและงบประมาณค่าใช้จ่ายและวางตัวให้ผู้ดูงานแต่ละรายต้องศึกษาเจาะลึกรับผิดชอบ กิจกรรมอะไร เช่น การบริหารจัดการชุมชน การทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มกิจกรรม เป็นต้น

- เดินทางไปศึกษาดูงานใช้เวลาการศึกษาดูงานใช้เวลา 1 วัน

- สมาชิกแกนนำที่ไปให้ความสนใจดีมากมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสอบถามวิธีการและกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านให้ยั่งยืนและให้ความสนใจต่อกิจกรรมของหมู่บ้านหนองกลางดง อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และหมู่บ้านสามเรือน อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นอย่างดี และได้แนวคิดวิธีการพัฒนาในรูปแบบมีส่วนร่วมในการทำงานของ ชุมชน

สรุปบทเรียนหลังศึกษาดูงาน ดังนี้

1. ผู้ไปดูงานให้ความสนใจดีมากและมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลา
2. ผู้ไปดูงานสมัครใจไปและเลือกกิจกรรมและหมู่บ้านที่จะศึกษาเอง
3. ชุมชนที่พัฒนาได้ยั่งยืนเข้มแข็ง ผู้นำต้องทำตัวให้ชุมชนยอมรับและโปร่งใสในการบริหารทุกแผนงานทุกโครงการและพร้อมที่จะให้การตรวจสอบได้ตลอดเวลา
4. มีการประชุมทุกเดือนโดยไม่ต้องบังคับเพื่อแก้ไขวางแผนระดมทุนของหมู่บ้านทุกเดือนทุกบ้านต้องไม่ขาดประชุมเพื่อมุ่งเน้นสาระสำคัญและผลประโยชน์ของส่วนรวม
5. ชุมชนที่ยั่งยืนเมื่อคิดได้ต้องลงมือทำทันที โดยทำจากสิ่งที่ได้ทำมาก่อนหรือพึ่งปัจจัยภายในก่อนที่จะเสนอขอความช่วยเหลือจากภายนอก
6. ในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนเข้มแข็งต้องใช้ระยะเวลา

การจัดเวทีเครือข่ายระดับตำบลครั้งที่ 3 เป็นการจัดเพื่อการหลอมแผนผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย แกนนำกลุ่มอาชีพ 7 กลุ่ม คณะกรรมการศูนย์บริการฯ ตำบลห้วยไผ่ เครือข่ายโครงการเกษตรยั่งยืนจากอำเภอบ้านโป่ง อำเภอปากท่อ อำเภอเมืองราชบุรี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ทีมวิจัยจากสำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี (ชุดทีมอำเภอเมืองราชบุรี) พร้อม

เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองราชบุรี โดยมีนายประพนธ์ พิกุลทอง เจ้าหน้าที่มูลนิธิหมู่บ้าน เป็นวิทยากรกระบวนการ

เปิดเวทีตำบลโดย นายฟอง ชมภูพันธ์ ประธานกรรมการศูนย์บริการฯ ดำเนินการในเวทีชุมชนกันเองโดยมีเจ้าหน้าที่ทีมวิจัยและวิทยากรกระบวนการเป็นเพียงพี่เลี้ยงในเวทีได้ดำเนินการสรุปผลการศึกษาดูงานให้ที่ประชุมรับทราบพร้อมคู่มือกิจกรรมและผลงานบ้านหนองกลางดง ให้ที่ประชุมรับทราบ และตอบข้อซักถามจนสมาชิกที่ประชุมเข้าใจและมองภาพรวมๆ ในการพัฒนาของชุมชนที่ไปศึกษาดูงาน

ต่อจากนั้นตัวแทนของกลุ่มอาชีพทุกกลุ่มประกอบด้วย กลุ่มศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มผลิตแฮมปูและน้ำยาล้างจาน กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ กลุ่มผลิตปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทำน้ำปลา ได้นำเสนอแผนการพัฒนาเครือข่ายที่ได้จัดทำกันในแต่ละกลุ่ม จากการนำเสนอแผนงานโครงการของแต่ละกลุ่มพอสรุปประกอบด้วย

ด้านรับความรู้วิชาการ

ด้านการบริหารจัดการ

ด้านการตลาด

ด้านขยายเครือข่ายและรับสมาชิก

ด้านการระดมเงินทุน

จากนั้นแต่ละกลุ่มช่วยกันวางแผนกำหนดวันประชุมของแต่ละกลุ่มเพื่อเรียนรู้วิชาการที่แต่ละกลุ่มต้องการและพัฒนากลุ่มว่ากลุ่มไหนจะเรียนเมื่อไร ดังนี้

1. กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพันธุ์ข้าวชุมชน กำหนดประชุมวันอังคารแรกและวันอังคารที่สามของเดือน
2. กลุ่มผลิตแฮมปูและน้ำยาล้างจาน กำหนดวันประชุมทุกวันพุธแรกของเดือน
3. กลุ่มผลิตน้ำปลา กำหนดวันประชุมทุกวันพฤหัสบดีแรกของเดือน
4. กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง กำหนดวันประชุมทุกวันศุกร์แรกของเดือน
5. กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ และกลุ่มทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ ร่วมกันประชุมวันอังคารที่สองของเดือน

ตารางที่ 1 แสดงแผนเรียนรู้เครือข่ายตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมืองราชบุรี

กลุ่มกิจกรรม	สมาชิก	วัน/เวลา/เรียนรู้	สถานที่เรียนรู้	หมายเหตุ
1. กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง	28	ศุกร์แรกของเดือน เวลา 10.00 น.	บ้าน อบต.จันทร์ ม.8	ม.1-2 ม.5-3 ม.2-3 ม.6-10 ม.4-2 ม.9-5
2. กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ กลุ่มชีวภาพกลุ่มไร่นาสวนผสม	19	อังคารที่สองของเดือน เวลา 10.00 น.	บ้านนายทัศนพร ม.2	ม.2-3 ม.9-2 ม.5-3 ม.8-2 ม.6-5 ม.4-2
3. กลุ่มผลิตแชมพูและน้ำยาล้างจาน	18	พุธแรกของเดือน เวลา 10.00 น.	บ้าน อบต.ต้อ ม.4	หมู่บ้านละ 2 คน
4. กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มผลิตน้ำปลา	22	พฤหัสบดีที่สองของเดือน เวลา 13.00 น.	บ้านนายพร ม.8	ม.8-5 ม.9-3 ม.5-3
5. กลุ่มข้าว	30	ทุก 15 วัน เวลา 09.00 น.	ศูนย์ข้าวชุมชน ม.8	ม.8-26 ม.6-2 ม.7-2

หลังจากนั้น ได้มีการกำหนดให้ประธานกลุ่มอาชีพหรือผู้แทนของแต่ละกลุ่มจัดให้มีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ทุกวันี่สามของเดือนเพื่อนำผลการดำเนินงานมาเสนอและแก้ไข ปัญหา รวมทั้งวางแผนการพัฒนาอาชีพที่ศูนย์บริการฯ ตำบลห้วยไผ่

ก่อนจะปิดเวทีวิทยากรกระบวนการได้มอบภารกิจให้แต่ละกลุ่มกลับไปดำเนินการตามแผนของแต่ละกลุ่มกิจกรรมที่วางไว้และให้กรรมการทุกกลุ่มนำผลการดำเนินงานของกลุ่มมาเข้าร่วมประชุมกับกรรมการศูนย์บริการฯ ในวันพุธที่สามของเดือน

หลังจากปิดเวทีแล้วเชิญคณะที่มีวิทยากรกระบวนการและแกนนำและคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ร่วมกันถอดสรุปบทเรียนของเวทีที่ 3 พอสรุปดังนี้

- การหลอมแผนได้จะเห็นทิศทางการพัฒนาของกลุ่มในภาพรวม และจะเป็นแผนของตำบลต่อไป
- เห็นชาวบ้านห้อยยาห้อยตาม ถ้าห้อยตามเราจะแพ้ควรให้กำลังใจติดตามอย่างใกล้ชิด
- แกนนำกลุ่มที่ไม่เข้าประชุมอย่าทิ้งคอยดูไปก่อนและ เลขานุการศูนย์บริการฯ ต้องเข้าพบพูดคุยเพื่อหาสาเหตุและแก้ไขกระตุ้นให้เข้าประชุมในครั้งต่อไป
- ทำให้เรื่องที่ประชุมสำคัญต่อการประกอบอาชีพของผู้เข้าประชุม
- ทำอะไรได้ให้ทำก่อนอย่ารอไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถทำอะไรได้เลย
- ผู้นำไม่จำเป็นต้องพร้อมด้วยฐานะแต่ต้องพร้อมด้วยความคิด
- พัฒนาองค์ความรู้ต้องประชุมกลุ่มบ่อยๆ และต่อเนื่อง
- การมอบภารกิจควรตั้งคำถามให้คิดถึงการดำเนินชีวิตชาวบ้านที่เป็นอยู่ ซึ่งจะใกล้ชิดและเข้าใจได้ง่าย

- ถ้ากลุ่มกิจกรรมทำสำเร็จศูนย์บริการฯ จะขับเคลื่อนเองได้

ก่อนจะถึงการจัดเวที เลขาอนุการศูนย์บริการฯ และกรรมการศูนย์บริการฯ ได้มีการจัดทำแผนในการดำเนินเวทีชุมชนก่อน

การจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับครั้งที่ 4 เป็นการจัดเพื่อสรุปการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มกิจกรรมเปิดเวทีโดย นายฟอง ชมภูพันธ์ ประธานบริหารศูนย์บริการฯ ได้มีการทบทวนบทเรียนในครั้งที่แล้วซึ่งจากภารกิจที่แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายจึงให้ตัวแทนกลุ่มกิจกรรมสรุปผลการดำเนินการของกลุ่มให้กลุ่มเครือข่ายอื่นทราบประกอบด้วย

กลุ่มผลิตแชมพูสระผมและนํ้ายาล้างจาน ได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มแล้ว แต่ยังไม่ได้แบ่งบทบาทความรับผิดชอบให้แต่ละคน และได้ทดลองนํานํ้ายาล้างจาน แชมพูสระผม นํ้ายาซักผ้าแล้วให้สมาชิกทดลองใช้ก่อน ขณะนี้สมาชิกยอมรับถึงคุณภาพใช้ได้ดีและมีการผลิตเพิ่มเติมอีก

กลุ่มทำนํ้าปลาได้ประชุมและจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มแล้ว ได้เรียนรู้การทำนํ้าเกลือปรุงรสให้สมาชิกทดลองใช้ทุกคนยอมรับว่าคุณภาพดี ลดรายจ่ายในครอบครัวได้ครั้งต่อไป ทางกลุ่มทำนํ้าปลาจากปลา เมื่อได้ผลผลิตที่มีคุณค่าทางอาหารเพื่อจะจำหน่ายในหมู่บ้าน และจะขยายไปยังกลุ่มเครือข่ายกลุ่มอื่น

กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ประชุมกลุ่มพร้อมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มได้แล้ว ขณะนี้ได้สมาชิกจำนวน 25 คน ได้ทำแผนการเรียนรู้ของกลุ่มแล้ว ได้ทำแผนการเรียนรู้ของกลุ่มแล้ว และมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดราชบุรี มาเป็นวิทยากรสอนวิชาการความรู้เลี้ยงไก่ให้แก่กลุ่มตามแผนการเรียนรู้ที่ประสานไป อนาคตที่กลุ่มจะมีวัดขึ้นป้องกันโรคสัตว์ไว้บริการแก่สมาชิกกลุ่มและผู้เลี้ยงสัตว์ตำบลห้วยไผ่ต่อไป โดยกลุ่มจะจัดส่งสมาชิกเข้ารับการอบรมหลักสูตรปศุสัตว์อาสาของกรมปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่ของปศุสัตว์ได้ขอข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของตำบลไปด้วยเพื่อจะจัดทำเป็นฟาร์มตัวอย่างให้ต่อไป

กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ได้มีการประชุมกลุ่มแล้วแต่มีสมาชิกเพียง 5 ราย เนื่องมาจากการกิจเก็บผักและนํ้าผักไปขาย แต่ถ้าหากปรับเปลี่ยนเวลาใหม่น่าจะมีสมาชิกให้ความสนใจมากกว่านี้ จึงไม่ได้ตั้งคณะกรรมการแต่อย่างใด มีแต่เพียงรับความรู้จากผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ห้วยไผ่ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองราชบุรี มาถ่ายทอดความรู้ทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์ในด้านการปลูกผัก การป้องกันกำจัด โรคแมลง และการใช้ปุ๋ย

กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน และมีการจัดตั้งคณะกรรมการ มีข้อบังคับกลุ่มมีการระดมทุนและรวมกันขยายผลผลิตและรวมกันจัดหาปัจจัยการผลิต ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์มากทั้งลดต้นทุนการผลิตและอีกหลายๆ เรื่องที่สำคัญได้มีสมาชิกของตำบลห้วยไผ่ แต่ตำบลข้างเคียงมาซื้อพันธุ์ข้าวไปปลูกแล้ว แต่ในปีนี้ได้จัดทำเวทีการเรียนรู้ไปแล้ว 1 ครั้ง มีสมาชิกเพิ่มเข้ามาอีกหลายคน ปัญหา

สำคัญคือ ขณะนี้ชลประทานจัดเครื่องสูบน้ำให้แต่ไม่มีน้ำมันเชื้อเพลิง สมาชิกต้องระดมทุนซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงกันเอง ถ้าเป็นไปได้ให้เกษตรอำเภอช่วยติดต่อผู้เกี่ยวข้องช่วยจัดหาน้ำมันให้ด้วย แต่ถ้าไม่ได้จริงๆ ทางกลุ่มจะต้องระดมทุนกันเพื่อซื้อน้ำมันเกษตรอำเภอได้รับเรื่องไว้และจะติดต่อขอความช่วยเหลือไปยังชลประทานให้เร็วที่สุดคงจะรู้ผลภายใน 7 วัน แล้วจะมาแจ้งให้ทราบที่ศูนย์บริการฯ ห้วยไผ่

นายประพนธ์ พิกุลทอง วิทยากรกระบวนการชี้แจงเพิ่มเติมอีกว่า กลุ่มต่างๆ ที่มีการพัฒนาการเรียนรู้แล้ว ขอให้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพื่อความเข้มแข็งและจะเป็นการขับเคลื่อนกลุ่มเครือข่ายและศูนย์บริการฯ ต่อไปได้ วิทยากรกระบวนการให้คำชี้แนะว่าหลักการพัฒนากลุ่มให้สำเร็จต้องประกอบด้วย

1. การบริหารจัดการต้องเป็นธรรม
2. ต้องเริ่มจากเวที , เรียนรู้ ทดลอง สรุปบทเรียน ขยายผล
3. ต้องนำอย่างต่อเนื่อง
4. ใช้หลักการตลาดชุมชนแล้วจะยั่งยืน ประกอบด้วย
 - เน้นคุณภาพ
 - ต้องกระจายทุน
 - คั้นกำไร โดยปันผลคืน
 - เรียนรู้ตลอดเวลา
 - มีสวัสดิการ

ก่อนปิดเวทีวิทยากรกระบวนการมอบหมายภารกิจให้ทำดังนี้

1. ชื่อกลุ่มเครือข่าย
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
3. การรับสมาชิกเพิ่มควรคัดเลือกอย่างไร
4. การบริหารจัดการเครือข่าย
5. ให้ไปยกร่างระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเครือข่าย

หลังจากปิดเวทีที่มคณะวิจัย เจ้าหน้าที่ ชุมชน ตัวแทนกลุ่มเครือข่าย คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ร่วมกันสรุปบทเรียนเพื่อประเมินสถานการณ์แก้ไขปัญหาวางแผนการดำเนินงานต่อไป

การจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับครั้งที่ 5 เป็นการจัดเวทีเพื่อกำหนดระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเครือข่ายก่อนที่จะจัดเวทีได้จัดทำแผนในการดำเนินเวทีมาก่อนผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์บริการฯ แกนนำและสมาชิกกลุ่มอาชีพ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเครือข่ายจากอำเภอปากท่อ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอเมืองราชบุรี คณะทีมวิจัยของจังหวัดราชบุรี

เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง และ ผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ตำบลห้วยไผ่ ในครั้งนี้ได้มี นายเถียรไทย ปลัดนา หัวหน้าทีมวิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการในการทำเวที

เปิดการประชุมโดย นายฟอง ชมภูพันธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ได้ทบทวน ผลการประชุมในเวทีที่ 4 เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมให้ต่อเนื่องกันหลังจากนั้นได้ให้ตัวแทนของกลุ่มอาชีพ นำเสนอร่างข้อบังคับของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มจนครบทุกกลุ่ม

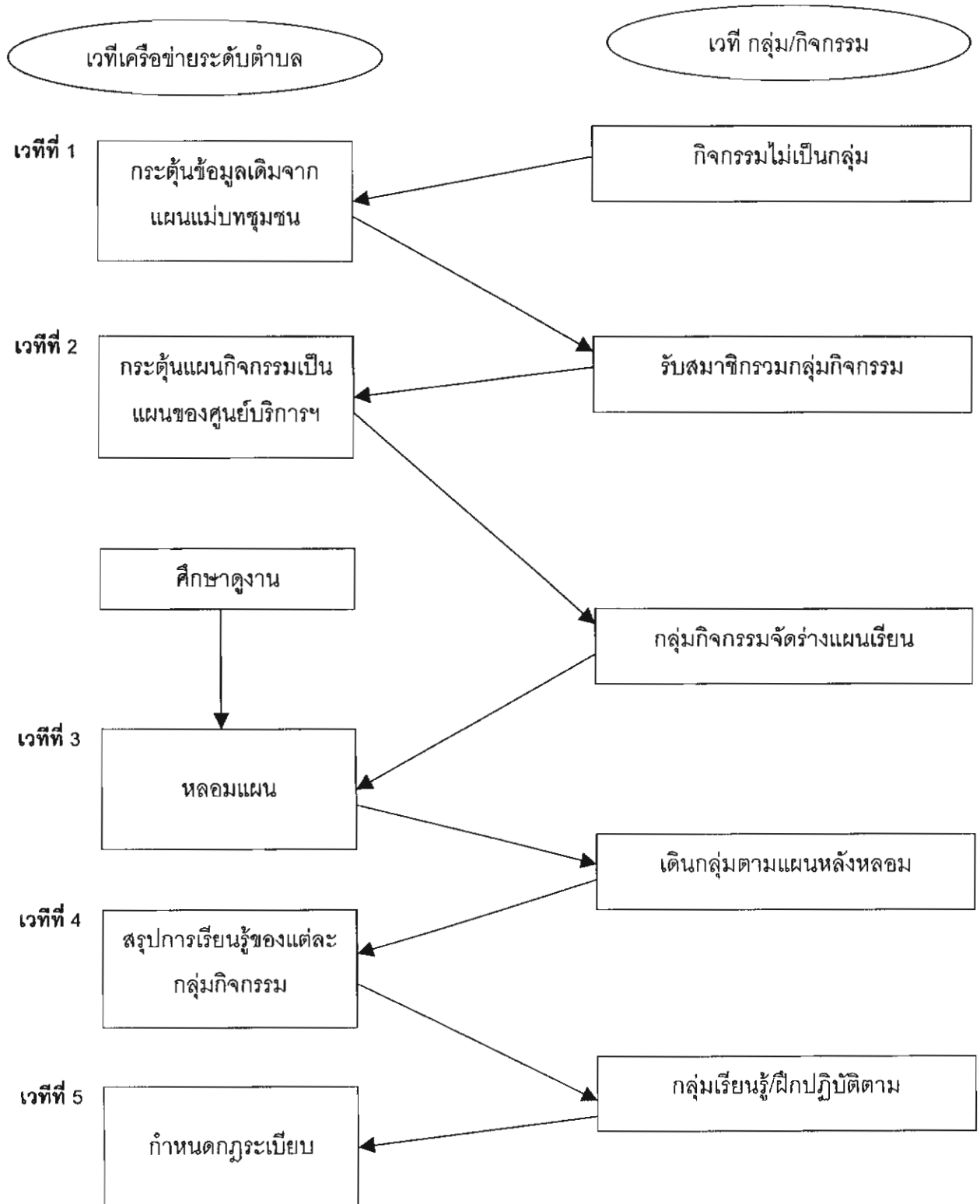
นายเถียรไทย ปลัดนา วิทยากรกระบวนการได้เสนอให้ควรรนำข้อบังคับของแต่ละกลุ่มที่มากำหนดและปรับปรุงเป็นข้อบังคับรวมของเครือข่ายตำบลห้วยไผ่ เพื่อจะได้ให้ทุกกลุ่มใช้เป็นข้อบังคับเดียวกันที่ประชุมได้หารือกันและเห็นด้วย จึงได้ช่วยกันระดมความคิดว่าควรจะต้องเพิ่มข้อบังคับข้อใดบ้าง จึงได้ข้อบังคับดังนี้

ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเรียนรู้ชุมชนเกษตรยั่งยืนตำบลห้วยไผ่

- ข้อ 1 เป็นผู้ทำการเกษตร ณ ปัจจุบัน(เกษตรกร)
 - ข้อ 2 เป็นสมาชิกได้ไม่เกิน 2 คน ต่อครอบครัว
 - ข้อ 3 เป็นผู้ไม่ค้าและเสพติด
 - ข้อ 4 เป็นผู้ปลูกพืชผักสวนครัวอย่างน้อย 10 ชนิด (เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน)
 - ข้อ 5 ต้องร่วมระดมทุนโดยถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้นๆ ละ 10 บาท (เป็นเงินสดหรือปัจจัยการผลิต)
 - ข้อ 6 ต้องร่วมระดมทุนโดยการฝากสัจจะออมทรัพย์กับกลุ่มฯ ปีละไม่ต่ำกว่า 200 บาท (เป็นเงินสด)
 - ข้อ 7 การกู้เงินและใช้นี้เงินกู้ให้เดิมติของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและคณะกรรมการศูนย์บริการฯ
 - ข้อ 8 ต้องทำบัญชีรายจ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัวก่อนเป็นสมาชิกจำนวน 1 เดือน และหลังจากเป็นสมาชิกแล้วทุกเดือน
 - ข้อ 9 สมาชิกรายใดกู้เงินกองทุนของกลุ่มต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เองแต่ต้องไม่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ ปัจจุบัน
- กำหนดข้อบังคับโดยสมาชิกเวทีเรียนรู้ครั้งที่ 5 วันที่ 29 มิถุนายน 2546 และให้ถือบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2546 เป็นต้นไป จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขจากที่ประชุม
- ในเวทีครั้งนี้สมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนะในที่ประชุมอย่างกว้างขวางทำให้ผลของการประชุมเป็นที่พอใจต่อผู้ประชุมและพร้อมที่จะเดินในทิศทางเดียวกันยิ่งขึ้น ในการจัดเวทีที่ผ่านมาและครั้งนี้สังเกตได้ว่า ชุมชนสามารถดำเนินการเวทีตำบลเอง โดยมีวิทยากรและคณะทีมวิจัยเป็นเพียงพี่เลี้ยงและเป็นผู้ประสานเท่านั้น ในช่วงท้ายของเวทีได้มีการมอบหมายภารกิจให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ แกนนำกลุ่มอาชีพ และสมาชิกไป

ดำเนินการตามโครงการกิจกรรมที่วางไว้แล้ว ควรให้มีการประชุมเพื่อประเมินผลและแก้ไขปัญหาที่
อาจเกิดขึ้นในการประชุมคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ทุกเดือน เมื่อสิ้นสุดเวทีที่มีการประชุมสรุป
บทเรียนระหว่างคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ผู้รับผิดชอบโครงการ ทีมวิจัยและชุมชนบางส่วนเพื่อ
ประเมินสถานการณ์แก้ไขปัญหาและวางแผนการดำเนินงานต่อไป

แผนภูมิที่ 2 แสดงเวทีเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ
หลังจากได้แผนแม่บทชุมชนระดับตำบลแล้ว

3. ผลที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินงานกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพโดยการจัดเวทีชุมชนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์การวัดสรุปผลได้ดังนี้

1. มีการประชุมกลุ่มเรียนรู้เครือข่ายแต่ละอาชีพเพื่อพัฒนาในการรับความรู้วิชาการโดยมีแผนการประชุมและรับความรู้อย่างต่อเนื่อง
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ตามแผนที่ชุมชนเสนอไปยังหน่วยงานนั้นอย่างต่อเนื่องและมีวิทยากรเกษตรมีบทบาทในการเป็นวิทยากรประชุมสาธิต วิชาการตามแผนของ ชุมชน ในกรณีที่ต้องการวิทยากรที่ปฏิบัติและประสบผลสำเร็จ
3. เกิดการประชุมเวทีกลุ่มใหญ่ของตำบลร่วมกับคณะกรรมการศูนย์บริการฯ เพื่อประเมินผล แก้ไขปัญหาที่มีการระดมทุน ซึ่งปัจจุบันมีกองทุนรวม 105,250 บาท การจัดการบริหารกองทุนซึ่งเป็นการบริหารเครือข่ายอย่างยั่งยืน
4. เกิดกระบวนการเฝ้าระวังบังคับร่วมกันซึ่งได้จากการระดมสมองร่วมกันเกิดจากการตกลงของเครือข่ายเอง สมาชิกเครือข่ายมองภาพและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
5. เกิดคณะกรรมการเครือข่าย

4. ผลลัพธ์

1. ชุมชนกลุ่มอาชีพมีทิศทางในการดำเนินกิจกรรมและมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะมีแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนจากชุมชนที่ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนกันเอง
2. เกิดการขับเคลื่อนของกลุ่มกิจกรรม สังเกตได้จากการร่วมรับความรู้ ร่วมกันผลิต การระดมทุนและการใช้ผลผลิตของชุมชนเอง
3. ชุมชนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานยิ่งขึ้น เพราะมีการจัดเวทีเครือข่ายระดับตำบลทุกเดือนเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ ในรูปของคณะกรรมการและมีเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวทีอย่างต่อเนื่อง
4. เจ้าหน้าที่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้จากการจัดเวทีระดับตำบลและการจัดการเครือข่ายระดับหมู่บ้านบรรลุวัตถุประสงค์ส่งผลให้การทำงานได้เป็นระบบมากขึ้น สรุป วิเคราะห์ ประเด็นและควบคุมเวทีได้ทำให้ได้รับการยอมรับและได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านดีขึ้น และมีแผนปฏิบัติงานที่ตอบสนองต่อชุมชน
5. เจ้าหน้าที่มีเพื่อนร่วมทำงานไม่ยุ่งยากเนื่องจากมีคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ช่วยในการดำเนินงานให้ลุล่วงได้

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. เจ้าหน้าที่มีงานรับผิดชอบหลายด้าน
2. สมาชิกกลุ่มกิจกรรมซ้ำซ้อนกัน เช่น สมาชิกทำเมนู เป็นปัญหาการระดมทุนไม่สามารถขยายกิจกรรมความพร้อมของเวลาในการเรียนรู้ของกลุ่มอาชีพ

3. ทุนดำเนินการของกลุ่มกิจกรรมเครือข่ายไม่เพียงพอ

การแก้ไข

1. วางแผนการทำงานให้ชัดเจนและรัดกุมเพื่อให้สามารถทำงานได้ไม่ซ้ำซ้อน
2. ให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และผู้แทนกลุ่มกิจกรรมให้บทพจนสมาชิกที่เป็นบุคคลที่ซ้ำซ้อนของแต่ละกลุ่ม
3. ประชุมกรรมการอย่างต่อเนื่องและมอบหมายภารกิจให้ชัดเจนเพื่อให้คณะกรรมการดำเนินการแทนได้บางเรื่อง
4. ดำเนินกิจกรรมให้เกิดรายได้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้นและต่อเนื่องเพื่อเป็นตัวอย่าง
5. ทำกิจกรรมที่ทำได้เองจากขนาดเล็กๆ ก่อนและระดมทุนเพิ่มขึ้นซึ่งทุนไม่จำเป็นต้องเป็นเงินเท่านั้น อาจเป็นทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ก็ได้

6. ปัจจัยสนับสนุน

1. "กระบวนการดำเนินงานเวทีชุมชน" เป็นขั้นตอนที่ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนเข้าใจเกิดการวางแผนและเป็นเจ้าของเกิดความศรัทธาจึงร่วมจัดเวทีทุกครั้งและต่อเนื่อง
2. "ตัวเจ้าหน้าที่" ผ่านการดำเนินการโครงการ UNDP มาแล้วทำให้เกิดความเข้าใจและงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์
3. สถานที่ศูนย์บริการฯ เป็นสถานที่ของ อบต. ทำให้ อบต. เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดมาการทำงานจึงราบรื่น

โจทย์ 2 บทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล

1. สถานการณ์ก่อนการดำเนินงานวิจัย

1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รับผิดชอบตำบลคนละ 1 ตำบล และบางคนรับผิดชอบมากกว่า 1 ตำบลเพื่อให้การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้ครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบล โดยการใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกในการทำงานและไปปฏิบัติงานตามแผนประจำศูนย์บริการฯ อาทิตย์ละ 2 วัน คือ วันอังคารและวันพฤหัสบดี นอกจากนั้น ยังรับผิดชอบงานส่งเสริมการเกษตรในทุกๆ ด้าน เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดเก็บข้อมูล การประสานงานหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้บริการแก่ชุมชน ณ ศูนย์บริการฯ แต่การปฏิบัติงานยังไม่สามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากขาดความชัดเจนในการปฏิบัติงาน ทำให้ไม่สามารถกำหนดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระบบได้ นอกจากนี้อุปสรรค ดังนี้

- หน่วยงานต่างๆ มุ่งเน้นแต่ภารกิจของหน่วยงานเอง ทำให้การบูรณาการไม่ดีเท่าที่ควร
- ชุมชนไม่เห็นความสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ เนื่องมาจากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง โดยหลักการแล้วต้องการให้เจ้าหน้าที่เป็นเพียงผู้กระตุ้นผู้ประสานหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นวิทยากรกระบวนการนั่นเอง เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ขาดความชัดเจนในกระบวนการทำงานในการเป็นวิทยากรกระบวนการ

1.2 การทำงานตามนโยบายเร่งด่วนทั้งของกรมฯเองและของอำเภอ เช่น การจดทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าว การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ การสำรวจข้อมูลสถิติการเกษตร โครงการฟื้นฟูเกษตรกรหลังพายุไต้ฝุ่น ในส่วนของอำเภอจะต้องให้ความร่วมมือกับอำเภอในเรื่องของยาเสพติด อำเภอเคลื่อนที่ ฯลฯ และร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งสาธารณสุข พัฒนาชุมชนและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้มีภารกิจในการทำงานมาก

1.3 กระบวนการและงานที่ทำ โดยใช้ศูนย์บริการเป็นกลไกในการทำงาน โดยประจำศูนย์บริการฯ ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี ประสานงานหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บริการแก่ชุมชน ณ ศูนย์บริการฯ ตามความต้องการของชุมชน ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และทำงานตามนโยบายเร่งด่วน และการถ่ายทอดความรู้ตามที่ชุมชนต้องการ ซึ่งไม่สามารถกำหนดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระบบได้ เนื่องจากมีงานซ้ำซ้อนมาก

สิ่งที่ควรจะเป็น

การวัด

1. เป็นวิทยากรกระบวนการและเป็นผู้ดำเนินการ จัดเวทีร่วมกับชุมชน
2. กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรประจำตำบลที่ตรงกับความต้องการของ ชุมชน
1. เจ้าหน้าที่ที่สามารถจัดเวทีชุมชนเองได้และ สามารถสร้างวิทยากรกระบวนการได้
2. มีแผนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ สามารถประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ ชุมชนได้
3. เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมทำแผนฯ

2. การดำเนินการ

บทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมในการดำเนินงานส่งเสริมการ เกษตรในพื้นที่ภายใต้กลไกของศูนย์บริการฯ โดยการเป็นวิทยากรกระบวนการเน้นการพัฒนาโดยการ ปฏิบัติจริงและเวทีสรุปบทเรียนร่วมกัน จากการดำเนินการแล้วเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและ เกณฑ์วัดได้ดังนี้

2.1 บทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการของเจ้าหน้าที่ ได้พัฒนาความรู้โดยการ จัดอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการจากอาจารย์ประทวน พิกุลทอง(มูลนิธิหมู่บ้าน) โดยการบรรยาย แจกเอกสาร และดูวีดีโอ ณ สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ในการเป็นผู้กระตุ้นเร่งเร้าให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวและเป็นผู้ประสานงานที่ดี มีการเตรียมตัวให้พร้อม ทั้งรู้จักในการวางแผน กำหนด บทบาทให้ผู้ที่จัดเวทีได้ หลังจากนั้น ดำเนินการเรียนรู้จากการ ฝึกปฏิบัติจริงในการจัดเวทีชุมชนในพื้นที่กำหนดให้ ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง เป็นตำบลโรงเรียนให้กับ ตำบลอื่นๆ อีก 5 ตำบล คือ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง , ตำบลท้านัด ตำบลบ้านไร่ อำเภอดำเนินสะดวก , ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง และที่มวิจัยทั้งระดับจังหวัด อำเภอ มาร่วมเป็นการเพิ่ม ประสบการณ์จริงในการดำเนินงานในพื้นที่ ทั้งนี้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่ผ่านโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน จากตำบลอ่างหิน ตำบลยางหัก ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ รวมทั้ง ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง ตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ เป็นครูร่วมกัน ในการจัด เวทีชุมชน (เวทีเรียนรู้ที่เจ้าหน้าที่เรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร) และให้ตำบลที่ดำเนินการจัดทำวิจัยฯ ที่มา เรียนรู้จากเวทีชุมชนแล้ว ไปวางแผนและจัดเวทีชุมชนของตนเองและมีครูจากตำบลที่ผ่านโครงการเพิ่มขีด ความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนรับผิดชอบเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงานในแต่ละ ตำบล

ทุกครั้งหลังจากการจัดเวทีชุมชนจะมีการถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ชุมชนและ คณะกรรมการเพื่อเรียนรู้ร่วมกันทั้งข้อค้นพบและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังมีเวทีในการประชุม ระดับอำเภอและจังหวัดเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินงานและวางแผนการทำงานใน

เดือนต่อไป ทำให้มีความเข้าใจในบทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการได้มากขึ้น สำหรับแผนการจัดเวทีชุมชน ประกอบด้วย ประเด็น วิธีการ เวลา เครื่องมือ และผู้รับผิดชอบ เพื่อจะได้มีความชัดเจนในการควบคุมเวลา และมอบบทบาทหน้าที่ให้แก่ทีมงาน และผู้แทนชุมชน

บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานในแต่ละเวที มีดังนี้

1. ประสานงานและวางแผนร่วมกับผู้นำหรือตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน กำหนดวัน เวลา สถานที่และประเด็นในการดำเนินงาน
2. มอบหมายภารกิจให้ตัวแทนชุมชนไปนัดหมายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้านมาร่วมเวทีบ่อยให้มากที่สุด
3. ในช่วงแรกเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ดำเนินการจัดเวที โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินงาน และการจัดเก็บข้อมูล
4. มอบหมายภารกิจ(การบ้าน) ให้ชุมชนดำเนินการ เช่น การจัดเก็บข้อมูลรายครัวเรือน หาข้อมูลองค์กรชุมชน ฯลฯ และมอบหมายภารกิจให้หาตัวแทนในการนำเสนอข้อมูลในเวทีใหญ่
5. การประสานงาน เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานสังกัดในกระทรวง เกษตรฯ อบต. เทศบาล อำเภอจัดทำแผนการปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องมาทำงานร่วมกัน
6. จัดเตรียมสถานที่ จัดเวทีตำบล ร่วมกับตัวแทนชุมชน เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม โสตทัศนูปกรณ์และวัสดุอุปกรณ์ เช่น กระดาษฟลิป ปากกาเคมี ไวท์บอร์ด และอื่นๆ โดยให้ตัวแทนชุมชนเป็นผู้ช่วย และให้ชุมชนดำเนินการเองในเวทีหลังๆ รวมทั้ง แบบสรุปข้อมูลจากเวทีย่อยแต่ละหมู่บ้าน
7. เตรียมตัวแทนชุมชนเพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวมของตำบลให้ผู้ร่วมเวทีรับทราบและร่วมวิเคราะห์ โดยวิธีการเชื่อมโยงข้อมูลในลักษณะของแผนผังความคิด
8. ในขณะที่ดำเนินการเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการกระตุ้นโดยการป้อนคำถามให้ผู้เข้าร่วมเวทีมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมดำเนินการในเวทีแต่ละครั้ง
9. การถอดบทเรียนหลังการจัดทำเวทีชุมชน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่วิทยากรกระบวนการ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และชุมชนที่มาร่วมทำเวที เพื่อหาข้อค้นพบแสดงความคิดเห็น และแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งวางแผนการดำเนินการในครั้งต่อไป
10. บทบาทในการจับประเด็นและเชื่อมโยงข้อมูลสรุปรวบรวมได้ดีและทำการจดบันทึก และสรุปผลการดำเนินการแต่ละเวทีเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อดูว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดทำเวทีในแต่ละครั้ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำงานร่วมกับชุมชนในครั้งต่อไป และนำเสนอผลการปฏิบัติงานให้ระดับอำเภอและจังหวัดทราบ
11. บทบาทในการฝึกให้ผู้แทนชุมชนเป็นวิทยากรกระบวนการนั้น จากบทบาทดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้แทนชุมชนที่เข้าร่วมดำเนินการในชุมชนอย่างสม่ำเสมอส่งผลช่วยให้การพัฒนาผู้แทน

ชุมชนเหล่านั้นเกิดทักษะและมีความมั่นใจในการดำเนินงานในการจัดเวทีชุมชนทั้งเวทีระดับหมู่บ้านและเวทีระดับตำบลได้

นอกจากนี้ ยังมีบทบาทที่สนับสนุนงานของชุมชนภายใต้การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ซึ่งเป็นกลไกการทำงานในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

1. การจัดทำข้อมูลต่างๆ ร่วมกับชุมชน โดยได้ดำเนินการจัดหาข้อมูลต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการให้บริการแก่ชุมชน ได้แก่ ข้อมูลด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม และกระตุ้นให้ชุมชนดำเนินจัดเก็บข้อมูลของตนเองในชุมชน (ในการจัดทำเวทีชุมชน) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำแผนของชุมชนเอง นอกจากนี้ยังดำเนินการจัดหาข้อมูลด้านการตลาดใหม่ๆ ที่ชุมชนต้องการให้บริการ

2. ช่วยชุมชนดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยนำข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชนและข้อมูลการจัดคลินิกเกษตร แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแนวในการพัฒนาตำบล นอกจากนั้นจะต้องเป็นนักแปลงแผนงานโครงการลงสู่การปฏิบัติได้ พิจารณาได้จากการที่ได้แผนแม่บทชุมชนแล้ว สามารถกระตุ้นให้เกิดกลุ่มกิจกรรมตามแผนดังกล่าว ดำเนินงานได้ทันทีโดยไม่ต้องรอขอการสนับสนุนจากภายนอก

3. บทบาทในการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้ตัวแทนชุมชนสามารถดำเนินการจัดเวทีชุมชนได้ และถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการการเกษตร เช่น การป้องกันกำจัดศัตรูพืช กระบวนการโรงเรียนเกษตรกร (ข้าว, ผัก) เป็นต้น

4. บริการด้านการจดทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง โครงการฟื้นฟูเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติตามนโยบายเร่งด่วนของทางราชการ

2.2 กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในระบบการทำงานในพื้นที่

กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ใช้ศูนย์บริการฯ เป็นกลไกการทำงาน ซึ่งเป็นการทำงานไปพร้อมกันในการปฏิบัติงานปกติและการดำเนินงานวิจัยฯ ครั้งนี้ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการทำงานได้อย่างเป็นระบบสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและการบูรณาการของหน่วยงาน ราชการและองค์กรเอกชน ซึ่งได้มีการดำเนินงานโดยการสัมมนาเจ้าหน้าที่ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ตัวแทนเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ทีมวิจัยทั้งหมดเพื่อหารอบแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ หลังจากนั้น ดำเนินการปฏิบัติไปพร้อมกับการจัดเวทีชุมชน ทั้งเวทีระดับหมู่บ้านและเวทีระดับตำบล ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับรัฐและองค์กรต่างๆ ในการดำเนินงาน ศูนย์บริการฯ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่

1 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเจ้าหน้าที่ มอบหมายภารกิจให้ตัวแทนชุมชนรับผิดชอบในการดำเนิน (งานตาม กระบวนการจัดเวทีชุมชน เวทีที่ 1-6) และสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนแม่บท ชุมชน และเจ้าหน้าที่รวบรวม ข้อมูลพื้นฐานที่ได้ดำเนินการมาก่อนแล้วมาผนวกกัน จะทำให้เห็นทิศ ทางในการทำงานร่วมกัน ท้ายที่สุดจะได้แผนแม่บทชุมชนมีกิจกรรมโครงการที่ตอบสนองความต้องการ ของชุมชน

2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยร่วมกับคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการฯ กรรมการในแต่ละกิจกรรมที่ได้จากแผนแม่บทชุมชนที่เกิดจากกระบวนการจัดเวทีชุมชน ระดับตำบล 6 ครั้ง ซึ่งประกอบด้วย 3 แผนย่อย คือ แผนถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนธุรกิจ และ แผนพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ซึ่งประกอบด้วย แผนระยะสั้น และระยะยาว เพื่อใช้ประกอบการขอรับการสนับสนุนแผนที่ต่อไป

3 การจัดทำแผนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละเดือนให้สอดคล้องกับแผน ของศูนย์บริการฯ เป็นการทำงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ที่ได้พัฒนามาจากแผนแม่บท ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งจะมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการดำเนิน งานอย่างต่อเนื่องทุกเดือน รวมทั้ง สามารถประสานงานหน่วยงานต่างๆ ได้ชัดเจนที่จะมาให้บริการที่ ศูนย์บริการฯ ตามที่ชุมชนร้องขอ ซึ่งจะประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ทุกเดือน ตามที่คณะกรรมการ บริหารศูนย์บริการฯ กำหนดและมีแผนการประชุมที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ทุกวันจันทร์ เพื่อรับทราบ นโยบายหรืองานเร่งด่วนและการจัดทำรายงานต่างๆ รวมทั้งการปรับแผนการปฏิบัติงานประจำสัปดาห์

4 การดำเนินงานตามแผนงานโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ตามแผนแม่บทชุมชน ดังที่กล่าวคือจะต้องเป็นนักแปลงแผนสู่การปฏิบัติ โดยการร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์และ ร่วมในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มกิจกรรม เพื่อเป็นการกระตุ้นและให้คำแนะนำ รวมทั้งประสาน งานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผลโครงการ โดย คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ในการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ

5 การรายงานผลการปฏิบัติงานศูนย์บริการฯ ทุกเดือน และการสรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์บริการฯ เพื่อใช้ในการทำงานของคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ในเดือนต่อไป

3. ผลที่เกิดขึ้น

3.1 บทบาทของเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติร่วมไปกับการทำงานปกติ รวมทั้งถอดบทเรียนเพื่อหาข้อค้นพบในการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อมั่นในการทำงานมากขึ้นเป็นลำดับ ในบทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการสามารถจัดเวทีชุมชนได้ทั้งเวทีระดับหมู่บ้านและระดับตำบล พร้อมกันนี้เจ้าหน้าที่มอบหมายภารกิจบางกิจกรรมให้ตัวแทนชุมชนที่เป็นเครือข่ายการทำงานของศูนย์บริการฯ ให้บริการแก่เกษตรกรที่มารับบริการแทนได้ ขณะเดียวกันสามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรชุมชนมาร่วมดำเนินงานกับชุมชนได้มากขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่และชุมชนอย่างแท้จริง เช่น ในกิจกรรมการจัดเวทีชุมชน จัดทำแผนชุมชน ถ่ายทอดความรู้ การให้บริการทางวิชาการ

3.2 กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ ที่ใช้ศูนย์บริการฯ กลไกการทำงานและมีคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานและเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการประสานงานและร่วมดำเนินงาน มีกระบวนการทำงาน ดังนี้

- 1) การใช้ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เป็นพื้นฐานของการทำงาน
- 2) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อใช้ในการขอสนับสนุนวิชาการ งบประมาณเป็นการดำเนินงานตามแผนงานโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ชุมชนระดมทุนทำเองก่อน และขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. หน่วยราชการ
- 3) การติดตามงานโครงการในการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- 4) การจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับแผนของศูนย์บริการฯ ซึ่งได้จากการแปลงแผนแม่บทชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และใช้ประกอบการทำงานของอำเภอ
- 5) การรายงานผลการทำงาน

4. ผลลัพธ์

ผลกระทบต่อชุมชน ชุมชนตื่นตัวและมีแนวคิดในการพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง โดยชุมชนได้เสนอแนวคิด ความคาดหวังโครงการต่างๆ ที่จะมาพัฒนาตนเอง ดูได้จากที่ชุมชนสามารถจัดทำแผนชุมชนและสามารถดำเนินการตามแผนได้โดยไม่คาดหวังจะพึ่งพาจากภายนอก กิจกรรมใดที่ชุมชนทำได้ก่อนจะดำเนินการก่อน เช่น แผนถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยี แผนธุรกิจ และแผนฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เกิดการเรียนรู้ของกลุ่มกิจกรรม และพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องของการบริหารจัดการและการพัฒนาอาชีพของชุมชนเอง

ผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจและเกิดทักษะในบทบาทหน้าที่ วิทยากรกระบวนการสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ดี (การกระตุ้นแรงเร้า, ประสานงาน, ให้คำแนะนำ) และสามารถจับประเด็นต่างๆ และเชื่อมโยง รวมทั้งจัดบันทึกการทำงานได้ดีมีกรอบแนวคิดทำงานเชิงระบบ และที่สำคัญได้พัฒนาแนวคิดในการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนได้ เจ้าหน้าที่มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจนและเป็นระบบ ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น รวมทั้งการทำงานบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

ผลกระทบต่อหน่วยงาน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ตามบทบาทและกระบวนการทำงาน ซึ่งภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมากเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงาน

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. ช่วงดำเนินงานมีการปรับโครงสร้างระบบราชการ ทำให้ขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่การทำงานและหน่วยงานอื่นมาร่วมน้อย

2. มีงานนโยบายเร่งด่วน รวมทั้ง จะต้องรับผิดชอบของหน่วยงานอื่นเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการปรับบทบาทหน้าที่ใหม่

3. เจ้าหน้าที่บางส่วนยังปรับแนวคิดการทำงานรูปแบบใหม่ไม่ได้

การแก้ไข การสัมมนาระดมสมองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อหากรอบแนวทางการทำงานทั้งในเรื่องของบทบาทหน้าที่และกระบวนการทำงานในพื้นที่และลงมือปฏิบัติเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ชัดเจน ดังนั้น ส่วนกลางควรที่จะกำหนดแนวทางการทำงานมากกว่าที่จะกำหนดวิธีการทำงานที่มีรายละเอียดที่ไม่สอดคล้องกับการทำงานจริงของเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในพื้นที่

6. ปัจจัยสนับสนุน

1. ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรกระบวนการจากอาจารย์ประทวน พิกุลทอง และวิทยากรกระบวนการที่ผ่านโครงการ UNDP ในระดับจังหวัดและอำเภอ

2. ได้เรียนรู้การเป็นวิทยากรกระบวนการจากตำบลโรงเรียนคือ ต.ท่าผา อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

3. ได้เรียนรู้ประสบการณ์จริงในการจัดเวทีชุมชน

บทที่ 5

ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่

ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของระบบทำงานในพื้นที่ ระบบนี้ประกอบด้วย ระบบย่อย 6 ระบบ ได้แก่ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบการพัฒนานุเคราะห์ ระบบติดตามนิเทศงาน ระบบประเมินผล ระบบการประชาสัมพันธ์ และระบบสนับสนุนแผนชุมชน ซึ่งผลการดำเนินงานวิจัย ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

โจทย์ 1 ระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

มีการจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลทะเบียน แต่ยังไม่สมบูรณ์ในระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีข้อมูลทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ ปัญหาและอุปสรรค คือ

- มีการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากหลายหน่วยงาน แต่ไม่มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในระดับพื้นที่

- การจัดเก็บข้อมูลมีมากแต่เป็นการจัดเก็บให้ระดับกรมฯ ซึ่งทำให้การใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่มีน้อย

- ไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่จะใช้ข้อมูล

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. จัดทำข้อมูลเกษตรกรรายครัวเรือน	1. ทะเบียนข้อมูลเกษตรกรรายครัวเรือน
2. สร้างเครือข่ายระบบข้อมูลระหว่างอำเภอ/จังหวัด	2. อำเภอ, จังหวัดสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
3. มีข้อมูลการเกษตร(กายภาพ/ชีวภาพ/สังคม/เศรษฐกิจ)	3. การนำข้อมูลทางการเกษตรมาใช้ในการวางแผนงาน/โครงการพัฒนาการเกษตรระดับตำบล
4. มีข้อมูลด้านการตลาด	

2. การดำเนินการ

1. ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการโดยมีเกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่าย นักวิชาการเกษตรระดับจังหวัด ตัวแทนเกษตรอำเภอ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล เข้าร่วม จำนวน 30 คน เพื่อระดมสมองในการดำเนินร่วมคิดหากรอบแนวทางและไปดำเนินการในพื้นที่ในเรื่องของระบบข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องชัดเจนและเป็นปัจจุบัน และใช้ในการวางแผนพัฒนาการเกษตร รวม

ทั้งใช้ในการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และชุมชน ซึ่งได้กรอบแนวทางข้อมูลสารสนเทศในการปฏิบัติงาน

2. ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลระดับตำบล เป็นรายครัวเรือน จัดแยกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ข้อมูลทั้ง 4 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลด้านกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้งและอาณาเขต สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ป่า อุณหภูมิ แหล่งน้ำ และปริมาณน้ำฝนในรอบปี เส้นทางคมนาคม ข้อมูลกลุ่มชุดดิน ความเหมาะสมของดินและคุณภาพดิน ข้อมูลสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์) ข้อมูลสิ่งก่อสร้างต่างๆ ภัยธรรมชาติ

2) ข้อมูลด้านชีวภาพ ได้แก่ พันธุ์พืชที่ปลูก พันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ทั่วไป และแมลงพื้นเมือง การใช้ที่ดิน ระบบการผลิต ปฏิทินกิจกรรมในการดูแลปลูกพืชและสัตว์เลี้ยง เทคโนโลยี(การใช้ปุ๋ย สารเคมี ฯลฯ) ปริมาณผลผลิต และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

3) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ขนาดการถือครองที่ดิน สิทธิในที่ดินทำกิน จำนวนแรงงาน รายได้ รายจ่ายของครัวเรือน เป้าหมายของการทำฟาร์ม เทคนิควิธีการผลิต สัตว์ใช้งาน เครื่องจักร การเกษตรและปัจจัยการผลิต ผลผลิตเฉลี่ย ราคาต้นทุน การรวมกลุ่มเกษตรกร และเงินทุนของกลุ่ม แหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตร ข้อมูลการตลาด (วิถีตลาด แหล่งรับซื้อผลผลิต) ภาวะหนี้สิน กองทุนหมู่บ้านและผลการดำเนินการ

4) ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ จำนวนประชากรและครัวเรือนพื้นที่/สภาพการถือครอง ประวัติความเป็นมาของสมาชิกในชุมชน รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรม อิทธิพลทางความคิด (ค่านิยม) ศาสนา สิ่งยึดเหนี่ยวและข้อห้ามต่างๆ การศึกษา ผู้นำตามธรรมชาติ กลุ่มธรรมชาติ การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ องค์การในชุมชน กองทุนและภูมิปัญญา

ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยชุมชน ซึ่งใช้กระบวนการได้มาของแผนชุมชนตามระบบการทำงานในพื้นที่โจทย์ 1.3 เป็นการจัดเวทีชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านในการตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลภาพรวมในเวทีระดับตำบลและทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งจะมีกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนและอาชีพของชุมชนเอง

นอกจากนี้ นำข้อมูลที่ได้สรุปรวบรวมประมวลผลเป็นตารางนำเสนอไว้ที่ศูนย์บริการฯ สำหรับเผยแพร่แก่ผู้สนใจและเกษตรกรในชุมชนเอง รวมทั้งใช้ในการประกอบการวางแผนงานโครงการในโอกาสต่อไป

3. การจัดทำทะเบียนเกษตรกรรายครัวเรือน ศูนย์บริการฯ ได้ดำเนินการจัดเก็บเมื่อปี 2545 ไปแล้ว และส่งข้อมูลไปให้สถาบันราชภัฏฯ ประมวลผลข้อมูลและให้ตำบลข้อมูลดังกล่าวเป็นฐาน

ข้อมูลที่จะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น และได้จัดเก็บข้อมูลการผลิตการตลาด (รต. รอ.) เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตการตลาดของชุมชน

4. ได้มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอทั้งเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล หัวหน้างานระดับอำเภอ ทุกคนและเกษตรอำเภอในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้แก่ทุก อำเภอ พร้อมทั้งติดตั้งระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ทุกอำเภอ ให้หัวหน้างานและเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลระดับอำเภอให้คำแนะนำเจ้าหน้าที่ระดับตำบลด้วย ทั้งนี้ จังหวัดได้ซื้อชั่วโมง อินเทอร์เน็ตให้กับทุกอำเภอดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและทุกอำเภอสามารถดำเนินการ ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ จังหวัดเองได้จัดทำเว็บไซต์ของจังหวัดและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ จังหวัด , อำเภอ ให้ผู้สนใจเข้าถึงข้อมูลได้ตามความต้องการ

3. ผลที่เกิด

จากการดำเนินการสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและ เกณฑ์วัด สรุปผลได้ดังนี้

1. จังหวัดสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่าง กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานส่งเสริมการ เกษตรเขตฯและสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอได้ สำหรับระดับอำเภอยังมีปัญหา การขาดทักษะในการใช้อินเทอร์เน็ต จะต้องฝึกฝนให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งจะส่งผลดีในการทำงานได้ รวดเร็ว

2. ได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลระดับตำบลโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บ และวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ทะเบียนเกษตรกรของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ข้อมูลการเกษตร ของเกษตรกรรายครัวเรือน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดทำข้อมูลด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และ นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการเกษตร ประกอบด้วย แผนงานโครงการ แผนการ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และใช้ข้อมูลสารสนเทศในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

4. ผลลัพธ์

1. เกษตรกรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ได้รวดเร็ว เช่น การขึ้นทะเบียนเกษตรกร นำมาใช้ในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ การออกไปรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี นาปรัง

2. ชุมชนตื่นตัวที่รับทราบข้อมูลที่ได้ร่วมดำเนินการจัดเก็บวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเอง และ ใช้ข้อมูลดังกล่าววางแผนพัฒนาของตนเองได้

3. เจ้าหน้าที่(เลขานุการศูนย์บริการฯ) เห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูลจากการที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการในเวทีระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล หากข้อมูลไม่สมบูรณ์การดำเนินการจัดเวทีชุมชนจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ต้องไปหาข้อมูลเพิ่มเติม และจัดเวทีชุมชนใหม่

4. เจ้าหน้าที่ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายอินเตอร์เน็ตได้ ทำให้การสืบค้นข้อมูลและการปฏิบัติงานได้รวดเร็วขึ้น

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. การจัดเก็บข้อมูลต่างๆ มีหลายหน่วยงานจัดเก็บซ้ำซ้อน ทำให้ชุมชนเบื่อหน่าย
2. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์

การแก้ไข

จัดให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะชุมชนได้จัดเก็บข้อมูลและใช้ข้อมูลเอง (ในการทำเวที) เพื่อให้คุ้นเคย และเห็นความสำคัญของข้อมูล สำหรับเจ้าหน้าที่ให้มีการเรียนรู้ด้านคอมพิวเตอร์และอินเตอร์เน็ตโดยการฝึกปฏิบัติจริง

6. ปัจจัยสนับสนุน

1. การถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้อินเตอร์เน็ต และการใช้คอมพิวเตอร์ รวมทั้ง การติดตั้งระบบเชื่อมโยงเครือข่ายอินเตอร์เน็ตทุกอำเภอ ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทำให้เจ้าหน้าที่ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอสามารถดำเนินการได้

2. กระบวนการจัดเวทีการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชน ทำให้ทั้งเจ้าหน้าที่และชุมชนเห็นความสำคัญและการใช้ประโยชน์ของข้อมูล

โจทย์ 2 ระบบการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

"การปฏิบัติงานของจังหวัดมีการสำรวจหาความต้องการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและดำเนินตามแผนและยังให้ความรู้ในการประชุมประจำเดือนพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดให้เกษตรกรได้จังหวัดยังใช้เกณฑ์การประเมินผลรายบุคคล หรือ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานรายบุคคลมาประกอบ ในการพัฒนาบุคลากรอีกด้วย" ซึ่งมีปัญหาอุปสรรค คือ เจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการจัดเวทีและการสร้างเครือข่าย แผนพัฒนาบุคลากรบางครั้งไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากไม่มีงบประมาณการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานมีน้อย การพัฒนาบุคลากรไม่ครอบคลุมทุกสายงานและไม่ชัดเจน

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ให้มีการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนและพัฒนาทุกระดับ	1.เจ้าหน้าที่ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะให้สามารถเป็น (วิทยากรกระบวนการ)
2.บุคลากรมีความรู้ทักษะในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร	2.แผนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการจังหวัด อำเภอ PW , DW ที่เป็นระบบชัดเจน
3. เป็นนักส่งเสริมมืออาชีพ เช่น - เป็นวิทยากรกระบวนการได้ - เป็นนักประสานงานที่ดี - เป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี	3.เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการสอบถามจากชุมชน

2. การดำเนินการ

1. ให้ดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย เกษตรจังหวัด เป็นประธาน หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่าย นักวิชาการเกษตรระดับจังหวัด ตัวแทนเกษตรอำเภอ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล เพื่อระดมสมองจากทุกระดับให้เกิดการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมทำ จนได้กรอบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรจนได้กรอบแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับอำเภอ (District Workshop DW) 2 เดือนต่อครั้ง เจ้าหน้าที่ในอำเภอเป็น 2 สายๆ ละ 5 อำเภอ โดยอำเภอผลัดเปลี่ยนกันและกำหนดประเด็นขอบเขตเนื้อหาการสัมมนา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด เป็นผู้อำนวยการความสะดวก และเข้าร่วมสัมมนาทุกครั้ง และเป็นผู้ร่วมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในระหว่างการสัมมนา และให้ข้อมูลข่าวสารในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรในทุกระดับ

2. การพัฒนาเจ้าหน้าที่ในการเป็นวิทยากรกระบวนการ ด้วยการถ่ายทอดความรู้ พร้อมเทคนิคในการเป็นวิทยากรกระบวนการ และเพิ่มทักษะการเรียนรู้ด้วยการจัดเวทีชุมชนในตำบลที่เป็นตำบลโรงเรียนด้วยการไปศึกษารูปแบบการดำเนินการเพื่อเพิ่มประสบการณ์ หลังจากนั้น ไปจัดเวทีชุมชนระดับหมู่บ้านและระดับตำบลของตำบลตนเองโดยมีพี่เลี้ยง (เจ้าหน้าที่ที่ผ่านโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน) ให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาบุคลากรได้เรียนรู้และเกิดทักษะสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ทั้งเวทีระดับหมู่บ้านหลายครั้งและเวทีระดับตำบลจำนวน 6 ครั้ง

3. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมของบุคลากรทุกระดับ

3. ผลที่เกิดขึ้น

การพัฒนาบุคลากรที่ได้ดำเนินการเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์การวัดได้

- ปฏิบัติตามระบบส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีแผนการพัฒนาบุคลากรระดับจังหวัด อำเภอ (PW , DW)

- เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการและผ่านการเพิ่มทักษะในการดำเนินงานจัดเวทีชุมชนมีความสามารถจัดเวทีชุมชนได้ และมีความเข้าใจในการพัฒนาแบบพึ่งตนเองดีขึ้น สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ พิจารณาได้จากการจัดเวทีชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านสู่ระดับตำบล จนบรรลุวัตถุประสงค์ทุกครั้ง จนกระทั่งได้แผนชุมชนและเกิดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินงานได้เอง ทันท่วงทีที่แผนชุมชนเสร็จไม่ต้องรอขอรับการสนับสนุนจากภายนอกเพียงอย่างเดียว

4. ผลลัพธ์

1. เจ้าหน้าที่ที่มีความมั่นใจและสามารถจัดเวทีชุมชนได้ โดยชุมชนเป็นศูนย์กลางของการทำงาน ส่งผลให้ชุมชนมีความยอมรับเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้น

2. เกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น เช่น มีความสามารถในการเก็บข้อมูลของชุมชน ประมวลผล และวิเคราะห์ผลเอง และแสดงความคิดเห็นในเวทีชุมชนได้ มีความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วม การพึ่งพาตนเอง จากการที่ร่วมดำเนินการจัดเวทีชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. การปรับเปลี่ยนตำแหน่งเจ้าหน้าที่ในสำนักงานเกษตรจังหวัดมีผลกระทบต่อระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ เนื่องจากมีการเปลี่ยนสายงานและจำเป็นต้องมีการเรียนรู้สู่แนวทางการดำเนินงานใหม่

2. การปรับโครงสร้างงานมีช่วงเวลายาวนานประมาณ 5-6 เดือน จึงมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการทำงานระดับพื้นที่ และไม่สามารถดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมได้ เช่น PW และ DW

3. เจ้าหน้าที่ยังคิดถึงการทำงานรูปแบบเดิม ยังปรับตัวในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมได้น้อย

4. ส่วนกลางไม่ได้วางระบบการพัฒนาบุคลากรแต่ละสายงานอย่างต่อเนื่อง จะมีกำหนดการอบรมรายโครงการเท่านั้น

การแก้ไข

1. ทบทวนงานและสร้างความเข้าใจในแนวทางการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการสัมมนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทุกระดับ

2. จัดเวทีเรียนรู้ในการเป็นวิทยากรกระบวนการและมีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

6. ปัจจัยสนับสนุน

- การจัดเวทีให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการดำเนินงานด้วยการปฏิบัติจริง โดยมีพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ทำให้เกิดการพัฒนานุเคราะห์ในการเป็นวิทยากรกระบวนการได้ดี
- เจ้าหน้าที่ที่มีความตั้งใจในการทำงานลงปฏิบัติบ่อยๆ มีการสรุปบทเรียนเพื่อให้เกิดข้อสรุปของการทำงาน ส่งผลให้การพัฒนานุเคราะห์ได้ผลดีมากยิ่งขึ้น

โจทย์ 3 ระบบติดตามนิเทศงานที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

การติดตามนิเทศงานของจังหวัดจะเป็นการดำเนินงานนิเทศงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับจังหวัด จะติดตามนิเทศงานทุก 2 เดือน ทุกอำเภอจะได้รับการติดตามนิเทศงานจนครบ (มี 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ) และจะรายงานผลการติดตามนิเทศงานด้วยวาจาและบันทึกลงสมุดบันทึกในระดับ

2. ระดับอำเภอ จะดำเนินการติดตามนิเทศงานในพื้นที่ให้ครบทุกตำบล ทุกเดือน และแจ้งผลการติดตามนิเทศงานในที่ประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอ

นอกจากนั้น ยังมีการติดตามนิเทศงานเฉพาะกิจเป็นรายโครงการ โดยผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการออกไปติดตามนิเทศงานโดยจะมีรายละเอียดในการติดตามนิเทศงานและใช้เวลามากเพื่อให้กิจกรรมโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละพื้นที่ที่มีโครงการนั้นๆ ดำเนินการพร้อมทั้งแจ้งผลการนิเทศงานทันทีและบันทึกการติดตามนิเทศงานลงในสมุดบันทึกของตำบล/อำเภอ

รูปแบบการติดตามนิเทศงานที่ผ่านมาไม่ได้ใช้การติดตามนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการดำเนินการรูปแบบทางเดียว (One Way) โดยผู้ไปนิเทศงานเป็นผู้ให้คำแนะนำ ผู้รับการนิเทศเพียงแต่รับฟังและนำไปแก้ไข ที่จริงแล้วผู้รับการนิเทศงานในแต่ละคนมีปัญหาก็แตกต่างกันไปส่งผลให้การพัฒนางานยังดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควร

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1.ระบบติดตามนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทุกลำดับชั้น	1. แผนการนิเทศงานระดับจังหวัด อำเภอ และพื้นที่ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายพันธกิจของกรมฯ แต่ละด้าน รวมทั้งโครงการ/กิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย
2.เป็นระบบที่ให้การชี้แจง/แนะนำแนวทางปฏิบัติงานในพื้นที่	2.การจัดเวทีให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบแนวทางนิเทศงาน
3.เป็นระบบที่ทำอย่างจริงจัง	3. บันทึกการนิเทศงาน 4. รายงานการนิเทศงาน

2. ดำเนินการ

2.1 การจัดสัมมนาระดมสมอง เพื่อปรับปรุงรูปแบบการนิเทศงาน ตัวแทนเกษตรอำเภอ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่ปฏิบัติงานในระดับตำบลและระดับจังหวัด เกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่าย นักวิชาการเกษตร เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานติดตามนิเทศงานนำสู่การปฏิบัติงาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผน การวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา กำหนดเป้าหมาย รวมทั้งปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 แนวทางติดตามนิเทศงานในระดับจังหวัดกำหนดทีมติดตามนิเทศงานเป็น 2 ทีมๆ ละ 9 คน ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่ม 2 กลุ่ม เป็นประธาน และนักวิชาการในระดับจังหวัดเป็นลูกทีม จะติดตามนิเทศงานให้ครบทุกอำเภอ ทุก 2 เดือน และรายงานทันทีที่ติดตามนิเทศงานเสร็จ พร้อมทั้งบันทึกผลการติดตามนิเทศงานไว้ที่อำเภอ และสรุปแจ้งเกษตรจังหวัดทราบเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้ง ก่อนการติดตามนิเทศงานจัดเวทีในการประมวลสถานการณ์ความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรคของเรื่องที่จะติดตามนิเทศงาน รวมทั้งทบทวนนโยบาย แนวทางหลักเกณฑ์ของเรื่องที่จะติดตามนิเทศงาน และยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยทั้ง 2 ทีมจะมีความเข้าใจในการทำงานเหมือนกัน

2.3 สำหรับการติดตามนิเทศงานในระดับอำเภอ เกษตรอำเภอจะเป็นผู้ติดตามนิเทศงาน โดยผู้อำนวยการทุกคนได้รับการติดตามนิเทศงานครบทุกคน อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ติดตามนิเทศงานโครงการรวมทั้งนโยบายที่สำคัญ ตามระบบส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการติดตามนิเทศงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน คำนึงถึงช่วยกันดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นหลักไม่ใช่เป็นการไปจับผิดการทำงาน แจ้งผลการติดตามนิเทศงานทันทีที่ติดตามนิเทศงานเสร็จ และแจ้งผลการ

ติดตามนิเทศงานในที่ประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอประจำเดือน ซึ่งจะเป็นการเตรียมพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่และงานต่างๆ ที่ระดับจังหวัดจะติดตามนิเทศงานต่อไป

2.4 การติดตามนิเทศงานเฉพาะกิจศูนย์บริการฯ โดยการสั่งการของกรมฯ จังหวัดออกคำสั่งจัดทีมนิเทศงานศูนย์บริการฯ ในเดือนมิถุนายน 2546 โดยดำเนินการตามนโยบายของกรมฯ ทีมผู้ติดตามนิเทศงานศูนย์บริการฯ ทีมละ 3 คน ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัดเข้าร่วมทีมแต่ละทีมจะรับผิดชอบศูนย์บริการฯ จำนวน 21 ศูนย์ และจะต้องออกติดตามนิเทศศูนย์บริการฯ กำหนดพื้นที่เป้าหมายและแจ้งผู้เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ทราบ เมื่อติดตามนิเทศงานเสร็จ แจ้งผลการติดตามนิเทศทันที พร้อมทั้งบันทึกการดำเนินการติดตามนิเทศงานในสมุดจดบันทึกของอำเภอ สรุปผลรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรแก่เกษตรจังหวัดทราบ เพื่อให้เป็นแนวทางการพัฒนางานและบุคลากรต่อไป

3. ผลที่เกิด

การติดตามนิเทศงานที่ได้ดำเนินการมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์การวัดบรรลุผลแค่ไหน สรุปได้ดังนี้

1. มีแผนการติดตามนิเทศงานที่เกิดจากกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (การระดมสมอง) โดยมีผู้แทนทั้งระดับตำบล เกษตรอำเภอ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด รวมทั้งเกษตรจังหวัด ร่วมกำหนดแนวทางการนิเทศงานและแผนการติดตามนิเทศงาน

2. มีเวทีให้ผู้นิเทศงานและผู้รับการนิเทศได้มีส่วนร่วมในการติดตามนิเทศงาน และมีการบันทึกผลการติดตามนิเทศงานเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ที่อำเภอ และรายงานผู้บังคับบัญชาระดับจังหวัดเพื่อเป็นการพัฒนางานและบุคลากรต่อไป

3. ความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมจากการสังเกตในภาพรวม เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจและตื่นตัวในการติดตามนิเทศงาน อยากให้ตำบลของตนเองได้รับการติดตามนิเทศงานด้วย เพื่อจะได้ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

4. การสรุปผลการติดตามนิเทศงาน แจ้งผลการนิเทศงานทันทีและเป็นลายลักษณ์อักษรในระดับอำเภอ รวมทั้งแจ้งผลในที่ประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน และเสนอผู้บังคับบัญชาเป็นลายลักษณ์อักษร

4. ผลลัพธ์

1. เจ้าหน้าที่มีทัศนคติที่ดีต่อการติดตามนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม ได้จากการซักถามพูดคุย และประสงค์ให้ไปติดตามนิเทศงานในตำบลที่ตนรับผิดชอบ แสดงถึงความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่อย่างหนึ่ง

2. การติดตามนิเทศงานสามารถทำให้เกิดการเปรียบเทียบการทำงานของแต่ละศูนย์บริการฯ ซึ่งจะเป็นการทำให้ทุกคนอยากทำให้ดีขึ้น เป็นการพัฒนางานของภาพรวมทำให้องค์กรดีขึ้นไปด้วย

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. การสั่งการให้มีการติดตามนิเทศงานเฉพาะกิจ ซึ่งมีกำหนดวิธีการปฏิบัติที่นอกเหนือจากระบบส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นระบบการนิเทศงานที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายและโครงการที่สำคัญอยู่แล้ว เป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนทำให้การทำงานไม่คล่องตัว เช่น การกำหนดให้ติดตามนิเทศงานของศูนย์บริการฯ เป็นต้น

2. ผู้ติดตามนิเทศงานบางส่วนยังขาดทักษะในการติดตามนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้การติดตามนิเทศงานในเวทีเป็นดำเนินงานของบางคนบางกลุ่ม

การแก้ไข

จัดเวทีพบปะแลกเปลี่ยน ระดมสมองในการกำหนดกรอบแนวทางในติดตามนิเทศงานและให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งเรื่องรูปแบบ ประเด็นต่างๆ รวมทั้งการติดตามและการสรุปผล และส่วนกลางเพียงแต่กำหนดแนวทางก็เพียงพอแล้ว

6. ปัจจัยสนับสนุน

- การจัดเวทีให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมคิดระดมสมองเพื่อเสริมทักษะในการนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมให้มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนที่รับผิดชอบและโครงการ

โจทย์ 4 ระบบประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

การประเมินผลมีทั้งการประเมินผลงานและประเมินผลตัวเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานโดยระดับจังหวัด ในการปฏิบัติงานในการประเมินผลงานผู้รับผิดชอบระดับพื้นที่จะเป็นผู้ถูกประเมินแล้ว รายงานให้ระดับอำเภอและจังหวัดทราบ แต่ไม่ใช้การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเจ้าหน้าที่ยังขาดความเข้าใจในการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดความชัดเจน , ลองผิดลองถูก

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. เป็นการประเมินผลเพื่อพัฒนาการทำงาน	1. ผู้รับการประเมินและผู้ถูกประเมินมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบแนวทางประเมินผล
2. เป็นระบบที่ผู้รับการประเมินมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน	2. การประเมินผลทุก 6 เดือน
	3. บันทึกการรายงานประเมินผล

2. การดำเนินการ

ดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่าย นักวิชาการระดับจังหวัด และตัวแทนเกษตรอำเภอ และตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานในระดับตำบล รวม 30 คน ระดมสมองกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการประเมินผล โดยการร่วมคิดร่วมกำหนดกรอบแผนการดำเนินงาน การประเมินผล โดยให้สอดคล้องกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของจังหวัดตามนโยบายของกรมฯ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการประเมินผลงานปีละ 2 ครั้ง ทุก 6 เดือน โดยสลับกับการวัดผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน ซึ่งดำเนินการทุก 6 เดือน คือในเดือนมีนาคม และ กันยายน

3. ผลที่เกิด

ได้กรอบแนวทางการดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน

4. ผลลัพธ์

ไม่มีการดำเนินการในการประเมินผลงาน ตามกรอบแนวทางดังกล่าว

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

- การปรับโครงสร้างของทางราชการ ทำให้ขาดความชัดเจน การทำงานของตัวบุคคลไม่ชัดเจน
- บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลจะมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับการดำเนินงานเหมือนกับเป็นการจับผิดซึ่งจะต้องทำความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป

6. ปัจจัยสนับสนุน

- การจัดเวทีให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการร่วมจัด ร่วมกำหนดกรอบแนวทางในการประเมินผลการดำเนินการ

โจทย์ 5 ระบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

มีเจ้าหน้าที่เกษตรสัมพันธ์ทุกอำเภอและทำหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์บริการฯ ด้วยซึ่งส่วนใหญ่จะขาดประสบการณ์ในการประชาสัมพันธ์ที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ของอำเภอที่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์ในระดับจังหวัด/อำเภอไม่ต่อเนื่อง ปัญหาอุปสรรค คือ

- ยังขาดความรู้ประสบการณ์ ตลอดจนกิจกรรมร่วมมือกัน
- เจ้าหน้าที่ไม่มีใจรัก งานประชาสัมพันธ์ที่ตัวเองรับผิดชอบ
- ไม่ค่อยให้ความสนใจในการศึกษาหาความรู้ของงานประชาสัมพันธ์

สิ่งที่ควรจะเป็น	การวัด
1. ให้ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จเพื่อสร้างความเข้าใจและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	1. มีการใช้สื่อพื้นบ้าน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่
2. การพัฒนาการใช้สื่อพื้นบ้านเป็นหลัก	2. มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
3. ดำเนินการเสริมสร้างกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ และสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์	3. มีบุคคลเป้าหมายได้รับข่าวสาร
4. ให้มีการเผยแพร่ข่าวสารการปฏิบัติงานของหน่วยงาน	

2. การดำเนินการ

จัดสัมมนาเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยเกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน นักวิชาการ ผู้แทนระดับอำเภอ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง, บ้านโป่ง, ดำเนินสะดวก และผู้แทนจากสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 2 จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 13-15 พฤศจิกายน 2545 ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 2 จังหวัดราชบุรี เพื่อจัดทำแนวทางการดำเนินงานประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการเกษตร เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน ทำให้เกษตรกรให้การยอมรับและสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งจะเป็นการส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งผลจากการสัมมนาทำให้ได้แนวทางการดำเนินงานประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตร และมีการดำเนินงานดังนี้

- มีการแจ้งข่าวสารในที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประจำเดือน และการประชุม อบต.
- มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อพื้นบ้านในการกระจายข่าวให้แก่ชุมชนโดยผ่านทางวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชน หอกระจายข่าว และผู้นำชุมชน
- จังหวัดและอำเภอจัดทำแผ่นปลิว, ข่าว, ภาพข่าว, ข่าวแจก เผยแพร่ในท้องถิ่นโดยผ่านทาง สื่อมวลชนในท้องถิ่นและส่วนกลาง
- จังหวัดจัดแถลงข่าวเรื่องการทำงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ห้องประชุมสำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี มีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและสื่อมวลชนเข้าร่วมรับฟังการแถลงข่าว จำนวน 37 คน
- ศูนย์ถ่ายทอดฯ มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้ทางการเกษตรในระดับตำบล โดยการจัดนิทรรศการหรือจัดบอร์ดภาพข่าวประชาสัมพันธ์ภายในศูนย์บริการฯ การจัดคลินิกเกษตรที่ศูนย์บริการฯ ทำให้เกษตรกรได้มาใช้บริการที่ศูนย์ได้สะดวกและรวดเร็วตรงกับความต้องการของ ชุมชน

3. ผลที่เกิดขึ้น

การประชาสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความเข้าใจอันดี เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นและเกณฑ์วัด ได้ดังนี้

ทำให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารหลายช่องทาง โดยการสื่อพื้นบ้าน ทางหอกระจายข่าว การประชาสัมพันธ์ ในที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. และในเวทีชุมชน รวมทั้ง เกิดระบบเผยแพร่ข่าวสารการเกษตร เกิดจากความร่วมมือจากแกนนำหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เช่น ประมงอาสา , หมอдинอาสา , ปศุสัตว์อาสา ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานและเกิดการยอมรับทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่องานส่งเสริมการเกษตร

4. ผลลัพธ์

เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร มีการยอมรับการพัฒนาการเกษตร โดยให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ สม่่าเสมอทั้งมาร่วมจัดเวทีชุมชน การจัดเก็บข้อมูล ร่วมกิจกรรมสม่่าเสมอ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เนื่องจากได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกิดความศรัทธา เชื่อมั่น และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น

เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญกับงานประชาสัมพันธ์ที่รวดเร็ว ทำให้ชุมชนมาร่วมกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ในด้านประชาสัมพันธ์
- ชุมชนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการทำงาน

การแก้ไข

จัดประชุมสัมมนา ระดมสมอง และการทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน

6. ปัจจัยสนับสนุน

การจัดสัมมนาหากรอบแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งการประชุมคณะทำงานวิจัยทั้งระดับอำเภอและจังหวัด

โจทย์ 6 ระบบการสนับสนุนแผนชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

1. สถานการณ์ก่อนดำเนินงานวิจัย

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยมีเกษตรกรเป็นผู้ร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งตรงกับความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนทรัพยากรท้องถิ่น และความเป็นไปได้ ตลอดจนมีการทำแผนแม่บทชุมชนนำเสนอหน่วยงานและองค์กรเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณต่อไป

สิ่งที่ควรจะเป็น

การวัด

1. แผนพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นแผนที่มาจากชุมชนโดยแท้จริง	1. มีการสนับสนุนแผนตามความต้องการของชุมชนมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เข้าไปสนับสนุน
2. การบริหารจัดการทุนโดยชุมชนภายใต้ศูนย์บริการ	2. การบริหารจัดการโดยชุมชน

2. การดำเนินการ

1. จัดเวทีเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย ประมงจังหวัด, ปศุสัตว์จังหวัด, พัฒนาที่ดินจังหวัด, สหกรณ์จังหวัด, เกษตรและสหกรณ์จังหวัด, พาณิชยจังหวัด และเจ้าหน้าที่ของจังหวัด ประกอบด้วย เกษตรจังหวัด หัวหน้าฝ่าย นักวิชาการเกษตร และตัวแทนเกษตรกรอำเภอ ตัวแทน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานในระดับตำบล เข้าร่วมสัมมนา ระดมสมองเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อได้ช่วยกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ รวมทั้งได้ชี้แจงและประสานงานเบื้องต้นในการที่จะเชิญเข้าร่วมในประชาพิจารณ์แผนชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนแผนชุมชน

2. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสนับสนุนแผนชุมชน โดยเชิญหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วม ประกอบด้วย สำนักงานประมง, สำนักงานปศุสัตว์, สถานีพัฒนาที่ดิน, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานพาณิชยจังหวัด, สำนักงานสหกรณ์จังหวัด, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, นายกเทศมนตรี

ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าผา,ตลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง , ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่ง,บ้านไร่ อำเภอดำเนินสะดวก , ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแร่, ห้วยไผ่ อำเภอเมือง และตัวแทนชุมชนในตำบลเป้าหมาย ตำบลละ 2 คน นำเสนอแผนงานโครงการเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงกระบวนการได้มาของแผนโครงการโดยเป็นความต้องการของชุมชนเอง ซึ่งมีหลายโครงการที่ชุมชนได้เริ่มดำเนินการเองไปก่อนแล้ว สำหรับการสนับสนุนของหน่วยงาน ประกอบด้วย การสนับสนุนความรู้ทางวิชาการ กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวโครงการ นอกจากนั้น ยังขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์หรืองบประมาณ

3. ผู้นำชุมชนที่ได้เข้าร่วมดำเนินการเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชนในทุกเวทีเกิดความตระหนักรู้และอยากจะทำกิจกรรมที่เกิดตามแผนงานโครงการดำเนินงานได้รวดเร็วขึ้น โดยได้ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล และบริษัทเอกชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนแผนในเบื้องต้นบ้างแล้ว เช่น ตำบลห้วยไผ่ อบต.ให้บสนับสนุนในการทำโครงการศูนย์ข้าวชุมชน 40,000 บาท ตำบลท่าผา โรงงานน้ำตาลให้บสร้างศูนย์บริการฯ 40,000 บาท และบริษัทกระดาษสยามคราฟ ให้บสร้างศูนย์บริการฯ 30,000 บาท รวมทั้งสนับสนุนถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร จำนวน 50 ใบ ในการทำโครงการน้ำหมักชีวภาพ อบต.ลาดบัวขาว ได้ยกที่ทำการ อบต. เดิม ให้เป็นที่ทำการของศูนย์บริการฯ รวมทั้งให้บปรับปรุงศูนย์บริการฯ ด้วย

3. ผลที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินการสนับสนุนแผนชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ควรจะเป็นเกณฑ์วัด สรุปได้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งในหน่วยงานของสำนักงานเกษตรจังหวัด และหน่วยงานอื่นดังที่กล่าวแล้วข้างต้น มีความเข้าใจในกระบวนการได้มาจัดทำแผนชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชน และการบริหารโดยชุมชน บางหน่วยงาน เช่น การศึกษานอกโรงเรียน ได้ส่งวิทยากร พร้อมวัสดุการศึกษา มาร่วมดำเนินการสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนแล้ว

4. ผลลัพธ์

ชุมชน จากการมีส่วนร่วมคิด ร่วมสังเคราะห์ จนกระทั่ง ได้แผนชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและอยากจะทำแผนเหล่านี้สู่การปฏิบัติโดยเร็ว ชุมชนสนับสนุนแผนของตนเองก่อน โดยการระดมทุนดำเนินการกิจกรรมโครงการไปก่อนเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ โดยไม่รอความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงอย่างเดียว และผู้นำชุมชน ประสานแผนขอรับการสนับสนุนกับ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เอกชน ทำให้การรับการสนับสนุนรวดเร็วมากขึ้น เช่น อบต. ให้บในการทำโครงการศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลห้วยไผ่ อำเภอมืองราชบุรี อบต.ลาดบัวขาว ได้สนับสนุนการทำงานของศูนย์ โดยให้ที่ทำการ อบต.เดิม เป็นที่ทำการศูนย์บริการฯ รวมทั้ง ปรับปรุงศูนย์บริการฯ ด้วย บริษัทสยาม

คราฟ ต่ำบลท่าผา ให้งบประมาณในการจัดสร้างศูนย์บริการฯ และบริจาคถัง 200 ลิตร จำนวน 50 ใบ ในการทำกิจกรรมของศูนย์บริการฯ เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการสนับสนุนแผนของชุมชน เนื่องจากอยู่ในกระบวนการจัดทำเวทีชุมชนมาตลอด ทั้งการศึกษารายละเอียดของข้อมูลร่วมวิเคราะห์สังเคราะห์ จนเกิดแผนชุมชน จึงได้ประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ในขั้นแรกเป็นการสนับสนุนด้านวิชาการ ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้ชุมชนเข้าใจทั้ง ประมง, ปศุสัตว์, พัฒนาที่ดิน, สหกรณ์, การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น

5. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- ข้อมูลในการตัดสินใจบางกิจกรรมมีน้อย ทำให้แผนชุมชนบางแผนยากในการดำเนินการ
- การสนับสนุนแผนงานโครงการจากหน่วยงานต่างๆ ระบบที่จะทำให้ได้งบประมาณใช้เวลา

นาน

การแก้ไข

เชิญหน่วยงานที่ดำเนินการในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เข้าร่วมในการสัมมนาการสนับสนุนแผนชุมชน ซึ่งจะใช้งบประมาณรวดเร็วกว่า

6. ปัจจัยสนับสนุน

การที่หน่วยราชการได้เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและการเข้าร่วมสัมมนา และทำให้เกิดความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนโดยชุมชนเอง ซึ่งเป็นความต้องการจากชุมชนแบบมีส่วนร่วมทำให้หน่วยงานที่เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนชุมชนได้เร็วขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของศูนย์บริการฯ และกระบวนการทำงานและบทบาทเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งศึกษาระบบสนับสนุนการทำงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากร ระบบนิเทศงาน ระบบประเมินผล การประชาสัมพันธ์ การสนับสนุนแผนชุมชน จากการศึกษาเจ้าหน้าที่ได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถทำงานวิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติงาน และสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในความรับผิดชอบ ซึ่งทำให้งานส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประการสำคัญ คือ ส่งผลให้ชุมชนที่ผ่านการดำเนินงานได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งตนเองส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง

การศึกษครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีประชากรในการศึกษาแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย เกษตรในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ (นักวิชาการระดับจังหวัด, เกษตรอำเภอ, เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล) รวมทั้งผู้แทนจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ มูลนิธิหมู่บ้าน, กรมส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กระบวนการดำเนินงาน มีการจัดเวทีระดับจังหวัด อำเภอ ทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง เพื่อสรุปผลวางแผน และแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานวิจัยและจัดกระบวนการเรียนรู้ในระดับพื้นที่เป็นแบบเครือข่าย ดังนี้

ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง เป็นตำบลโรงเรียน โดยมีตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง, ตำบลท่าหนด ตำบลบ้านไร่ อำเภอดำเนินสะดวก และตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี เป็นตำบล นักเรียนหรือตำบลเครือข่าย ซึ่งจะมาศึกษาการดำเนินงานการจัดเวทีกระบวนการเรียนรู้จากตำบล โรงเรียนแล้วกลับไปดำเนินการในตำบลของตนเอง ทั้งนี้ ใช้วิทยากรกระบวนการจากเจ้าหน้าที่จากตำบลที่ผ่านการดำเนินงานตามโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ในปี 2543 ประกอบด้วย ตำบลอ่างหิน ตำบลดอนทราย ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ, ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง, ตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ เป็นวิทยากรกระบวนการให้ตำบลโรงเรียนและเป็น พี่เลี้ยงให้ตำบลนักเรียนทุกครั้งที่จัดเวทีกระบวนการเรียนรู้ระดับตำบลทุกครั้ง

สำหรับตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งในตำบลที่ผ่านการดำเนินงานโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ในปี 2544 ซึ่งได้แผนแม่บทชุมชนแล้ว ดำเนินการจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีคุณประทอน พิกุลทอง เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิหมู่บ้านเป็นวิทยากรกระบวนการและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลห้วยไผ่ เป็นวิทยากรกระบวนการผู้ช่วย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้
ระบบทำงานในพื้นที่

1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ที่มีประสิทธิภาพ

1.1 กระบวนการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ แบบมีส่วนร่วม

1) การคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ดำเนินการโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนของชุมชนเอง ซึ่งใช้กระบวนการจัดเวทีชุมชน (กระบวนการได้มาของชุมชนจากโจทย์ที่ 1.3) เป็นเครื่องมือดำเนินการจัดเวทีชุมชนทำให้ชุมชนทราบศักยภาพของบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของตนในการเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ทำการคัดเลือกในเวทีตำบลครั้งที่ 5 ได้กรรมการบริหารศูนย์บริการฯ จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก กรรมการ เป็นตัวแทนมาจากชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล เป็นเลขานุการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงคนเดียว และคณะกรรมการฯ ดำเนินการบริหาร จัดการศูนย์บริการฯ ทั้งหมด เท่ากับเป็นศูนย์บริการฯ ที่มีการบริหารจัดการของชุมชนโดยชุมชน

หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ในกระบวนการดำเนินงานศูนย์บริการฯ ประกอบด้วย

1. การหาสถานที่ตั้งศูนย์บริการฯ
2. การจัดเวทีชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมแก่ชุมชน
3. สัมภาษณ์ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม มาประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล จัดทำฐานข้อมูลของศูนย์บริการฯ
4. จัดทำแผนแม่บทชุมชนจากการจัดเวทีชุมชน(ข้อ 2) ซึ่งมีการจัดเก็บ ข้อมูล(ข้อ 3) และจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล รวมทั้งทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯ ทุกเดือน
5. บริหารจัดการศูนย์บริการฯ (วางแผน กลั่นกรอง ติดตาม บริหารงบประมาณ)
6. ประสานหน่วยงานต่างๆ ราชการ อบต. เอกชน เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ (การถ่ายทอดเทคโนโลยี) และงบประมาณแก่ชุมชน
7. ติดตาม ประเมินผล และการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรม และการบริหารงานของศูนย์บริการฯ
8. ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ และวิทยากรเกษตรทุกเดือน

2) ศูนย์บริการฯเป็นศูนย์กลางการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในการจัดเวทีชุมชนได้ประสานงานให้หน่วยงานเข้าร่วมดำเนินการทำให้ทราบความต้องการของชุมชนตามแผนแม่บทชุมชน และร่วมวางแผนถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งจัดคลินิกเกษตรที่ศูนย์บริการฯ มีหน่วยงานสังกัด

กระทรวงเกษตรเข้าร่วมดำเนินการทุกครั้ง ซึ่งเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์บริการฯ ในกิจกรรมต่างๆ เป็นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่ตรงความต้องการของชุมชน

3) ศูนย์บริการฯ สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเกิดเครือข่ายการบริการและถ่ายทอดความรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้เกิดกลุ่มกิจกรรมหลากหลาย เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งเรื่องการบริหารจัดการการถ่ายทอดความรู้ โดยมีการคัดเลือกจุดสาธิตและวิทยากรเกษตรในการให้ความรู้ให้สมาชิก/ชุมชน และบางกลุ่มกิจกรรมได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร เช่น กลุ่มผู้ปลูกข้าว กลุ่มผู้ปลูกผัก เป็นการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงในไร่นา

1.2 การให้บริการของศูนย์ฯ แก่ชุมชนที่เหมาะสม

คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ดำเนินการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ร่วมกับวิทยากรเกษตรกร จัดทำแผนปฏิบัติงานศูนย์ฯ และแผนถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ มาเป็นแผนเดียวกัน เพื่อให้บริการแก่สมาชิกกลุ่มกิจกรรม ชุมชน ผู้สนใจ ซึ่งการให้บริการดำเนินการโดย

1. การให้บริการที่ศูนย์บริการฯ ได้แก่

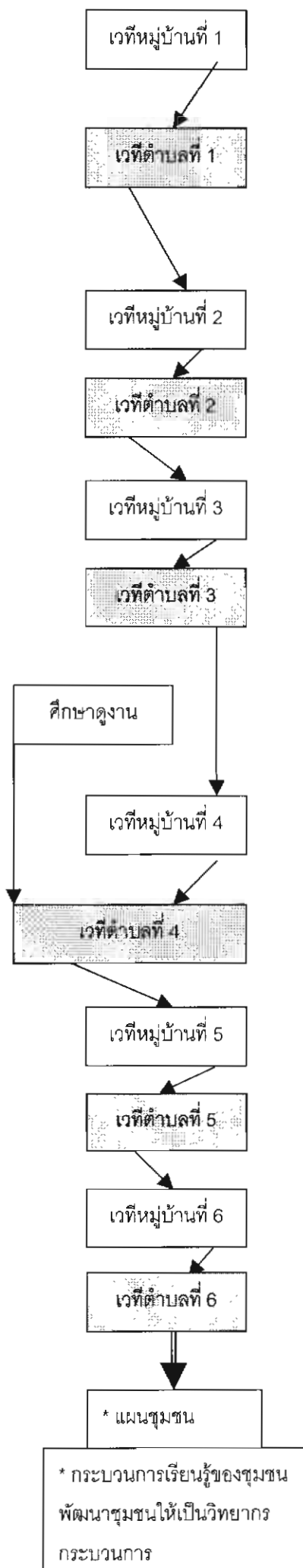
- บริการข้อมูลข่าวสาร เช่น ข้อมูลการเกษตร ข้อมูลด้านตลาด
- บริการด้านจดทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โครงการฟื้นฟูการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ
- จัดนิทรรศการภาพข่าว
- จัดคลินิกเกษตร
- บริการตรวจวินิจฉัยโรคพืช สัตว์ และดิน
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยวิทยากรเกษตร และหน่วยงานราชการ
- การจัดเวทีชุมชน

2. การให้บริการภายนอกศูนย์บริการฯ

- การให้บริการที่จุดสาธิตโดยวิทยากรเกษตรกร
- การให้บริการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรในแปลงเรียนรู้
- การให้บริการโดยการจัดเครือข่ายของแต่ละกลุ่มกิจกรรม

1.3 กระบวนการได้มาของแผนชุมชน

การจัดเวทีชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล จำนวน 6 ครั้ง ศึกษาดูงาน 1 ครั้ง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินในชุมชนเป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรพร้อมกัน จนกระทั่งได้แผนแม่บทชุมชนที่มาจากชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ จัดเตรียมคัดผู้แทนแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเวทีระดับตำบล หมู่บ้าน 3-5 คน (ประมาณ 45 คน)

สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการแนวคิดวิธีการดำเนินงานทบทวนอดีตเพื่อปรับกระบวนการทัศน์และปลูกจิตสำนึกการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง และ ให้การบ้านสำรวจข้อมูลทุกครัวเรือน เพื่อใช้ในการดำเนินการ รวมทั้งค้นหาผู้อาวุโสในชุมชนมาเล่าประสบการณ์และประวัติชุมชน 1 คน

ติดตามการเก็บข้อมูลของตัวแทนชุมชนและวิเคราะห์ข้อมูลโดยตัวแทนชุมชนเป็นการค้นหาศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน

ทำให้ชุมชนทราบข้อมูลพื้นฐานจากข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์แล้ว และพัฒนาการของชุมชน และให้การบ้านเก็บข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือน

ติดตามการจัดเก็บข้อมูลของชุมชนและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตัวแทนชุมชน

ประเมินศักยภาพ(ภูมิปัญญา ทรัพยากร วัฒนธรรม เงินออม) และปัญหาของชุมชน เก็บข้อมูลกลุ่มองค์กรในชุมชนทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลวหรือการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ

ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืนในประเด็นแนวคิดการบริหารจัดการวิธีการดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่ได้รับและการแบ่งปันผลประโยชน์

ประสานงานติดตามข้อมูลจากการศึกษาดูงานและข้อมูลกลุ่มองค์กรในชุมชน

สรุปผลการศึกษาดูงาน นำเสนอข้อมูลกลุ่มองค์กร วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดและเชื่อมโยงข้อมูลภายในชุมชนและภายนอกจากการชุมชนและกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชน การบ้านแต่ละหมู่บ้านเขียนโครงการตามข้อมูลที่ดำเนินการมาจากเวทีที่แล้วว่ามีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อจะเป็นแนวทางพัฒนาหมู่บ้าน

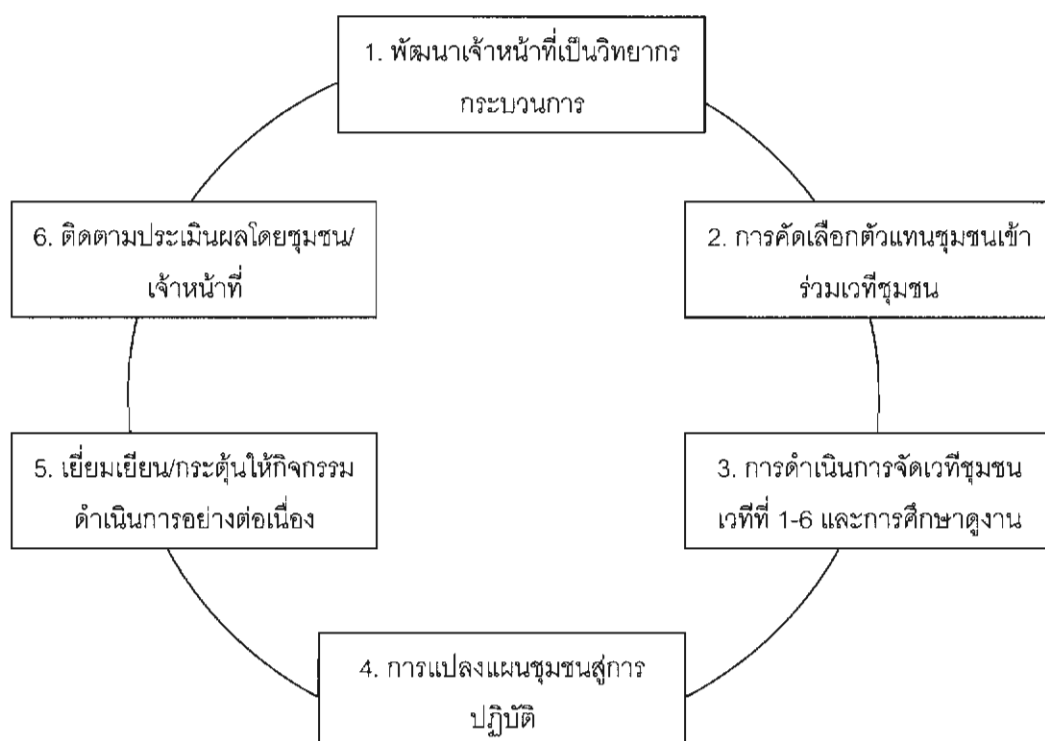
เป็นการยกร่างโครงการที่นำเสนอของแต่ละหมู่บ้านเพื่อใช้ในการพัฒนาตำบลและกำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการ

กำหนดโครงการและวิธีการดำเนินการโครงการและผู้รับผิดชอบการเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ

การบ้าน นำโครงการฯ ทำการประชาสัมพันธ์แต่ละหมู่บ้านที่เสนอแต่ละโครงการ

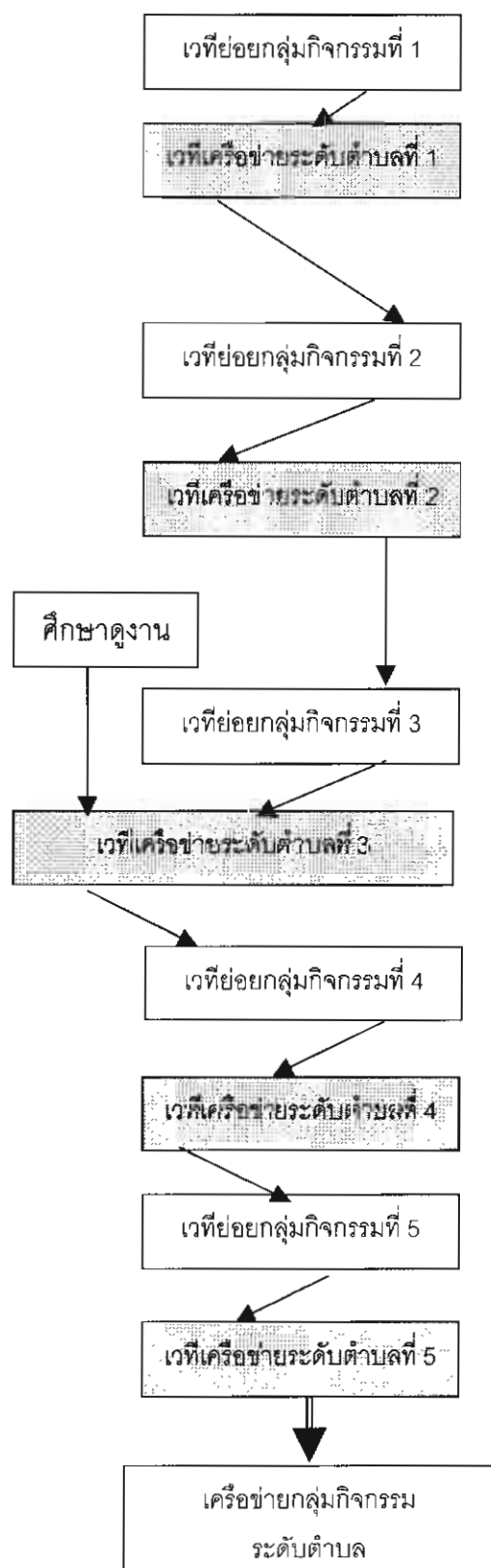
การประชาสัมพันธ์แผนรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและจัดลำดับความสำคัญของโครงการและปรับปรุงข้อมูลหาสมาชิกเพิ่มและการระดมทุนและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบและให้การสนับสนุนต่อไป

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการที่ทำให้ได้แผนชุมชนและดำเนินงานอย่างต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 เครือข่ายการเรียนรู้

การดำเนินงานเพื่อพัฒนาเครือข่ายในตำบลที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและได้แผนชุมชนมาแล้ว รวมทั้งเกิดกลุ่มกิจกรรมขึ้นแล้ว ทำการจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีความเกื้อกูลในชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งขึ้น ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์บริการฯ โดยมีการจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ 5 ครั้ง และทัศนศึกษาดูงาน 1 ครั้ง มีขั้นตอนดังนี้

- เป็นการเตรียมการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มกิจกรรม
- ชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้
- ใช้ข้อมูลเดิมมากระตุ้นกลุ่มกิจกรรม เพื่อนำไปวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรม
- ให้การบ้านแต่ละกลุ่มกิจกรรมไปพบปะพูดคุยวางแผนพัฒนากลุ่มกิจกรรม
- แต่ละกลุ่มกิจกรรมประชุมดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อหาแนวทางพัฒนากลุ่มและรับสมาชิกเพิ่ม
- กระตุ้นแผนของแต่ละกลุ่มกิจกรรมเป็นแผนของศูนย์บริการฯ
- วางแผนการไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ
- ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการของกลุ่มกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- เพื่อดำเนินการยกวางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม
- นำข้อมูลจากการศึกษาดูงานเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละกลุ่มกิจกรรมทำการหลอมแผนเป็นแผนของศูนย์บริการฯ (แผนตำบล)
- แต่ละกลุ่มกิจกรรมดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ หลังจากหลอมแผนแล้ว
- สรุปผลการดำเนินงานเพื่อใช้ในเวทีเครือข่ายระดับตำบล
- สรุปการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มกิจกรรม
- ให้การบ้าน การรับสมาชิกเพิ่ม การบริหารจัดการเครือข่าย และยกวางกฎระเบียบเครือข่าย
- แต่ละกลุ่มกิจกรรมได้เรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งยกวางกฎระเบียบเครือข่าย
- การนำเสนอผลการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มกิจกรรม
- การกำหนดกฎระเบียบเครือข่ายระดับตำบล

2. บทบาทและกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล

การพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบลให้มีความชัดเจนในบทบาทและกระบวนการทำงาน สรุปผลการมีได้ดังนี้

1. บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล

1.1 การเป็นวิทยากรกระบวนการ สามารถดำเนินการจัดเวทีชุมชนได้ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบลได้

1.2 บทบาทในการพัฒนาให้ผู้แทนชุมชนสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการได้ โดยตัวแทนชุมชนสามารถดำเนินงานจัดการเวทีชุมชนได้ด้วยตัวเอง

1.3 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ในกระบวนการจัดเวทีชุมชนให้แก่ชุมชน

1.4 เป็นนักประสานงานที่ดีทั้งแก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

2.1 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการเกษตร เพื่อให้ประกอบการจัดทำแผนชุมชน

2.2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร เพื่อประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และ อบต.

2.3 จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำเดือนของตนเองให้สอดคล้องกับแผนของศูนย์บริการฯ

2.4 ติดตามกระตุ้นและสนับสนุนงานของแต่ละกลุ่มกิจกรรมให้สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2.5 รายงานผลการดำเนินงานศูนย์บริการฯ ทุกเดือน

ระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่

1 ระบบข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรที่สอดคล้องกับแผนแม่บทชุมชน รวมทั้งใช้เชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งระดับกรม เขต จังหวัด อำเภอ ซึ่งส่งผลถึงเกษตรกรได้รับบริการจากรัฐได้รวดเร็ว ข้อมูลประกอบด้วย

1. ข้อมูลด้านกายภาพ

2. ข้อมูลด้านชีวภาพ

3. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

4. ข้อมูลด้านสังคม

5. ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรรายครัวเรือน ข้อมูลด้านการผลิต การตลาด

นอกจากนี้ จังหวัดได้พัฒนาเจ้าหน้าที่ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ให้สามารถใช้
เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมโยงข้อมูล และพัฒนาติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตทุกอำเภอ

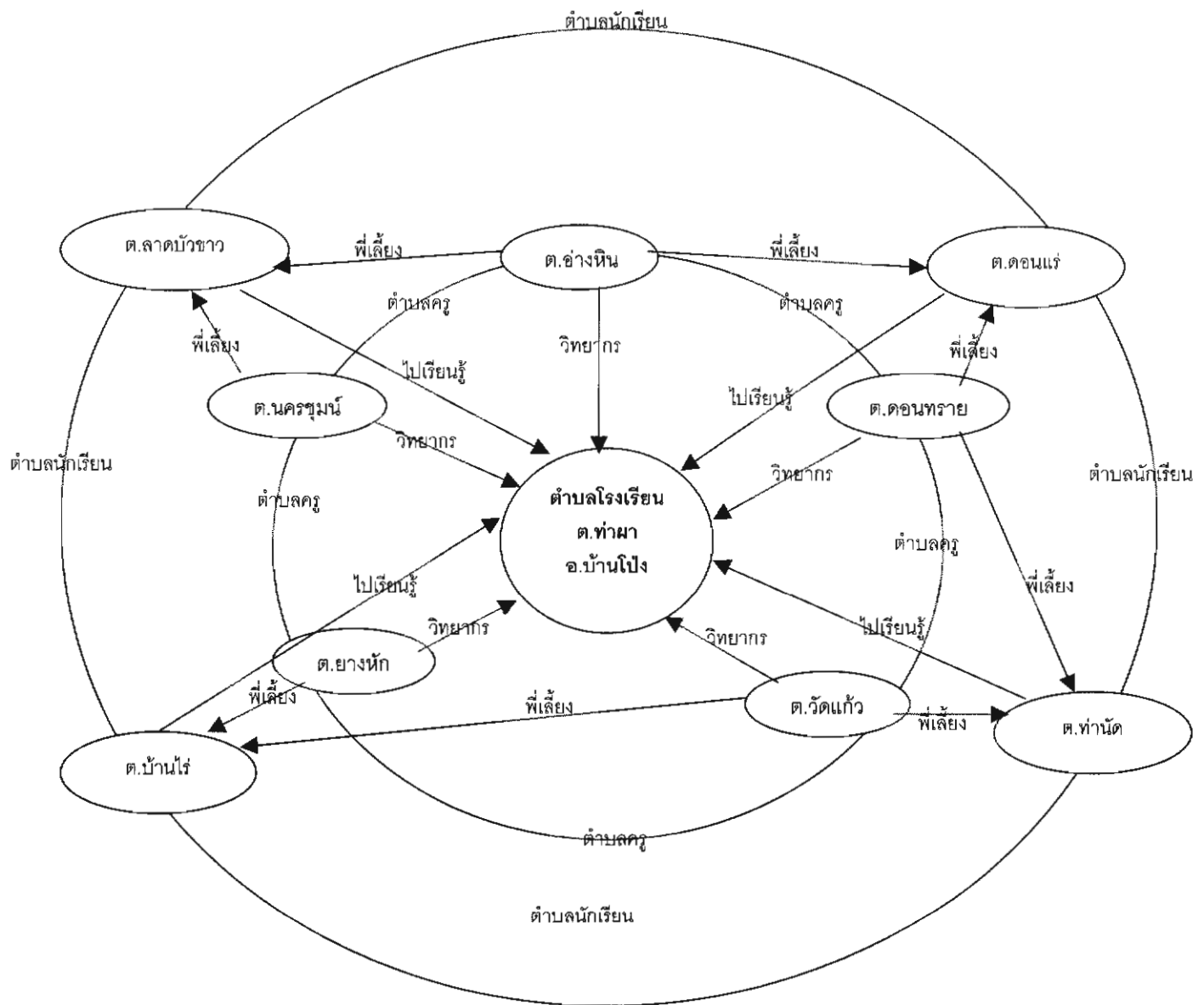
2. ระบบการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีทักษะเป็นนักส่งเสริมมืออาชีพ ซึ่งเป็นวิทยากรกระบวนการ
การได้ดำเนินการโดย

1. การสัมมนาให้แนวคิดในการเป็นวิทยากรกระบวนการ

2. เรียนรู้การปฏิบัติจริงในการชุมชนซึ่งเป็นจัดการเวทีเรียนรู้ในพื้นที่ โดยกำหนด
ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง เป็นตำบลโรงเรียน และตำบลที่เหลืออีก 5 ตำบล เป็นตำบลนักเรียน
(ตำบลเครือข่าย) และกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่ผ่านโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการ
เกษตรแบบยั่งยืนเป็นครู ในการจัดเวทีชุมชนระดับตำบล (เวทีเรียนรู้ที่เจ้าหน้าที่เรียนรู้ร่วมกับ
เกษตรกร) เวทีตำบล 6 ครั้ง ศึกษาดูงาน 1 ครั้ง รวมทั้งเวที่ย่อยระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน โดยตำบล
นักเรียน(ตำบลเครือข่าย) มาเรียนรู้จากเวทีชุมชน ณ ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง หลังจากนั้นไปวาง
แผนการจัดเวทีชุมชนของตนเอง และมีครูจากตำบลที่ผ่านโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการ
พัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนคอยเป็นที่เลี้ยงในการดำเนินงานจัดเวทีในแต่ละตำบล นอกจากนั้น
ยังมีเวทีในการสัมมนาระดับอำเภอ และเวทีการสัมมนาระดับจังหวัดประจำปี เพื่อเป็นการสรุปบท
เรียนร่วมกันและการวางแผนการทำงานในแต่ละเดือน ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
ทำให้เจ้าหน้าที่มีประสบการณ์มีความเข้าใจและมั่นใจในการทำงานมากขึ้น เป็นการเพิ่มขีดความ
สามารถให้กับ เจ้าหน้าที่ในการเป็นวิทยากรกระบวนการ มีทักษะและเป็นนักส่งเสริมมืออาชีพได้

แผนภูมิที่ 4 การจัดระบบพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะเป็นนักส่งเสริมอาชีพ
(การเป็นวิทยากรกระบวนการ)

3. ระบบการติดตามนิเทศงานที่มีประสิทธิภาพ

ระบบการติดตามนิเทศงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ยึดหลักการ และรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ ทั้งเรื่องของการวางกรอบแนวทางการติดตามนิเทศงานและการ ดำเนินการติดตามนิเทศงานสรุปได้ดังนี้

1. จัดทำกรอบแนวทางการติดตามนิเทศงานแบบมีส่วนร่วม
2. จัดตั้งทีมติดตามนิเทศงาน
 - ระดับจังหวัด จัดตั้งทีมนิเทศงานเป็น 2 ทีมๆ ละ 9 คน ติดตามนิเทศงานทุกอำเภอครบ ภายใน 2 เดือน
 - ระดับอำเภอ เกษตรอำเภอติดตามนิเทศงานครบทุกตำบล ภายใน 1 เดือน
 - ทีมนิเทศงานเฉพาะกิจระดับจังหวัด ติดตามนิเทศงานศูนย์บริการฯ ประกอบด้วย นักวิชาการส่งเสริมระดับจังหวัด 3 คน นิเทศงานศูนย์บริการฯ 21 ศูนย์บริการฯ ให้ครบ ภายใน 3 เดือน
3. จัดทำแผนติดตามนิเทศงานตลอดทั้งปี
4. จัดเวทีการประชุมคณะติดตามนิเทศงานเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะติดตามนิเทศงาน เพื่อสร้างความเข้าใจไปในทางเดียวกัน
 - งานโครงการที่สำคัญที่จะติดตามนิเทศงาน
 - กำหนดประเด็นติดตามนิเทศงาน
5. ดำเนินการติดตามนิเทศงานในพื้นที่ตามแผนที่กำหนด
 - แจกผลทันทีในพื้นที่แก่ผู้รับการติดตามนิเทศ
 - บันทึกผลการติดตามนิเทศเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ที่จุดรับการติดตามนิเทศงาน
 - รายงานผลการติดตามนิเทศงานในที่ประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือนเพื่อใช้ในการ พัฒนางานส่งเสริมการเกษตรต่อไป

5. ระบบประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

การประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อชุมชน สรุปแนวทางการดำเนินงานได้ดังนี้

1. สัมมนากำหนดกรอบแนวทางและเป้าหมายการประชาสัมพันธ์
2. ระดับจังหวัดจัดทำแผ่นปลิว ภาพข่าว เผยแพร่ ในท้องถิ่นผ่านสื่อในท้องถิ่น
 - จัดแถลงข่าวการดำเนินงานศูนย์บริการฯ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้สื่อมวลชนในท้องถิ่นทราบ
3. ระดับอำเภอ ตำบล
 - ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อพื้นบ้าน หอกระจายข่าว ประชาสัมพันธ์โดยตรง ในการจัดเวทีชุมชนรวมถึงการใช้ตัวแทนชุมชนเป็นเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์
 - ศูนย์บริการฯ จัดเผยแพร่ภาพข่าว และนิทรรศการที่ศูนย์บริการฯ

6. ระบบสนับสนุนแผนชุมชน

เพื่อให้แผนชุมชนนำสู่การปฏิบัติ การสนับสนุนแผนชุมชนได้ดำเนินการดังนี้

1. ระดมสมอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหากรอบแนวทางการดำเนินงาน กระบวนการจัดทำแผนชุมชน ภายใต้ศูนย์บริการฯ และการสนับสนุนแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ
2. เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สมาชิก อบต. ฯลฯ เข้าร่วมในการจัดเวทีชุมชนถึงขั้นตอนการทำงาน จนกระทั่งได้แผนแม่บทชุมชนและเพื่อทราบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และจะให้การสนับสนุนแผนชุมชนในโอกาสต่อไป
3. ชุมชนระดมทุนกันเองเพื่อให้แผนชุมชนสู่การปฏิบัติกันโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงอย่างเดียว เนื่องจากมีความเข้าใจถึงแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง
4. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสนับสนุนแผนชุมชน โดยเชิญหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้นำเสนอแผนชุมชนของตนเองให้แต่ละหน่วยงานรับทราบและจะให้การสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะ

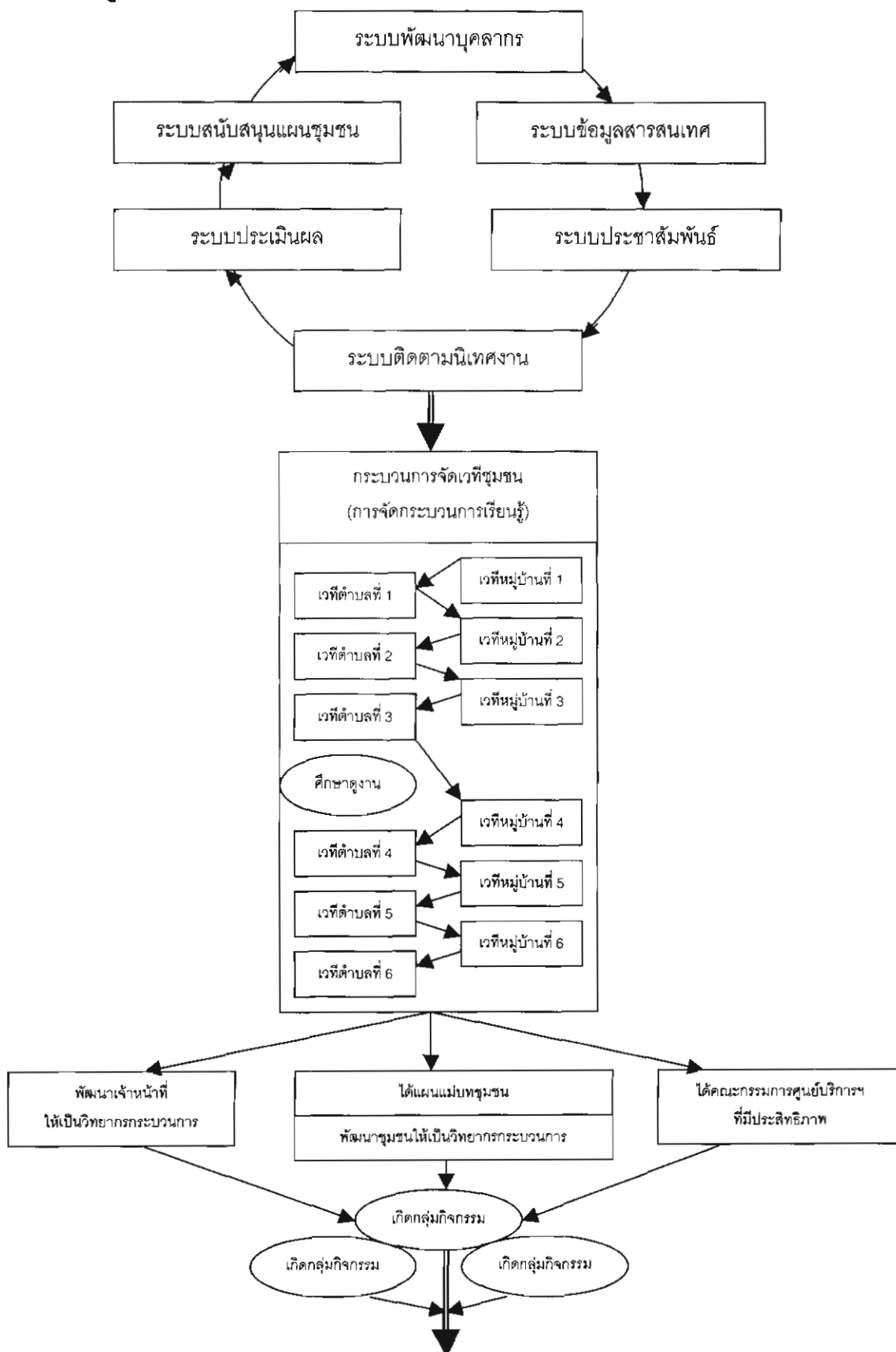
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

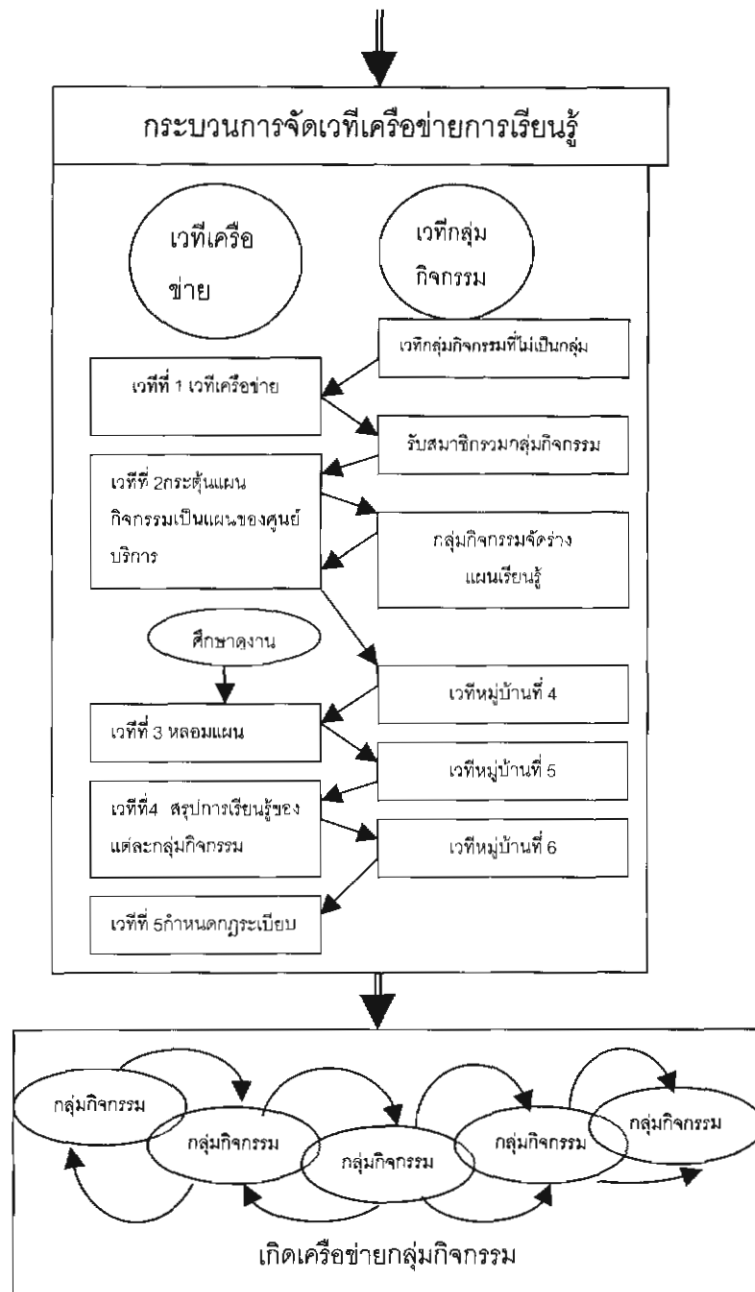
1. ควรให้การดำเนินการตามระบบส่งเสริมการเกษตรอย่างจริงจังทั้งระดับกรมฯ เขตฯ จังหวัด
2. หน่วยงานในระดับกรมฯ ควรบูรณาการการทำงานหากรอบแนวทางการทำงานที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นไปในทางเดียวกัน เช่น ระบบส่งเสริมการเกษตร ศูนย์บริการฯ และโครงการที่ใช้กระบวนการจัดเวทีชุมชน
3. ควรมีแผนการพัฒนาศักยภาพทุกระดับอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเป็นวิทยากรกระบวนการ
4. ส่วนกลางควรกำหนดกรอบการทำงานมากกว่าที่กำหนดวิธีการทำงานที่มีขั้นตอนละเอียด ซึ่งทำให้ปฏิบัติได้ยาก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำนักงานเกษตรจังหวัด ควรดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรอย่างจริงจัง ทั้งระบบทำงานในพื้นที่และระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้มีเวทีในการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่และชุมชนอย่างต่อเนื่อง
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกให้ชุมชนมีส่วนร่วม
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรร่วมกับคณะกรรมการศูนย์บริการฯ ผู้นำชุมชนช่วยกระตุ้นให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จากการจัดทำแผนชุมชนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีแผนการทำงานทุกเดือน
4. ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (กลุ่มกิจกรรม) ในระดับตำบลพัฒนาสู่ระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการแลกเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แผนภูมิที่ 5 แสดงการเชื่อมโยงระบบส่งเสริมการเกษตรในการดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุดประเสริฐ.(ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ. (อัครา) กรมส่งเสริมการเกษตร. 2542. แนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ปี 2542. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา)
- 2544. รายงานผลการประชุมสัมมนาจัดทำแผนพัฒนาโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัครา)
- 2545. บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อัครา)
- 2546. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2543. โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตร แบบยั่งยืน. (อัครา)
- 2546. คู่มือหน่วยปฏิบัติการเกษตรเคลื่อนที่ (Mobile Unit). (อัครา)
- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร. 2546. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จำลอง พุ่มซ้อน และกัสดาล สวัสดิ์ชัย. 2545 “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง”. รายงานการวิจัย.กรมส่งเสริมการเกษตร
- ธวัช นันทิโยทัย, ไพบุลย์ ชูเอียด, ดำรงวิทย์ คงเพชร และฤทธิ์ เพ็งจันทร์. 2545 “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลหินลาด อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก”. รายงานการวิจัย.กรมส่งเสริมการเกษตร
- นเรศ สงเคราะห์สุข. 2541. จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน. นันทา บุรณะธำ. 2540. การประเมินผลแผนงานโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยายการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารส่งเสริมการเกษตรอำเภอ รุ่นที่ 12 ณ โรงแรม ที.เค. พาเลซ กรุงเทพมหานคร วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2540. (อัครา)
- บำเพ็ญ เขียวหวาน 2544.จากกระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์สู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา)
- ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (อัครา)

- บุญธรรม จิตต์อนันต์.2540.ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. 2543. การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร. ใน: ทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 –14. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. 2544. การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร. ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร. ห หน่วยที่ 6 –10. ก กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประจักษ์ เข้มมุกต์ และคณะ. 2546. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2546. จาก <http://www.it.ribr.ac.th/person/kanes/ktmribr/History/H6.html>
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. 2544. การวางแผนแก้จนโดยคนจน: จุดเริ่มต้นของการขจัดความยากจน. (อัดสำเนา)
- ปัญญา পুলิเวคินทร์. 2543. ประสบการณ์การถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.ใน อารันต์ พัฒนอินทร์, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนาในระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมหลุยส์ แทเวอร์น กรุงเทพฯ, 15 –17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์. 2543. แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. ใน : ทศนีย์ วิญญา,(บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 1 - 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พนัส พงกษ์สุนันท์, อุบล จันทรเพชร และจินตนา ชุณหะมุกดา. 2545. รายงานการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. โรงพิมพ์ธรรมรักษ์.
- พรทิพย์ อุดมสิน และปรีชาญา อยู่ประเสริฐ. 2543. การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. ในทศนีย์ วิญญา, (บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 –10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มารีสา โกเศสโยธิน. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิถีกษตรธรรมชาติและการจัดการด้านธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านทับทิมสยาม02. กรุงเทพฯ: การศาสนาและการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ

- รัมภา ไตชีละสุนทร. 2526. **แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์.ใน :** เอกสารการ
สอนชุดวิชา 91209 การประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
กราฟิกอาร์ต.
- วสันต์ กู้เกียรติกุล. 2533. **การมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมู่ที่ 5 ตำบลตะพาน กิ่งอำเภอ
ศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง.** กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วัลลภ พรหมทอง. 2541. **หลักและวิธีการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟิสิกส์
เซ็นเตอร์.
- วิทยา อธิปอนันต์, อาทร มีแก้ว, สุพร เจือกโวัน, สมนึก คงชูและปาริชาติ พลปักพี. 2545 “ การเพิ่ม
ขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัด
พัทลุง”. รายงานการวิจัย.กรมส่งเสริมการเกษตร
- สนั่น สุขพอดดี. 2545 “ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาตำบล
ห้วยไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. รายงานการวิจัย.กรมส่งเสริมการเกษตร
- สนิท สัตยโภาสและคณะ. 2544. รายงานการวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาท่าแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย
บ้านแม่ละงอง ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าวกะเทียม จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลห้วยผา อำเภอ
เมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- สมพร หาญพงศ์พันธุ์. 2543. การติดตาม ประเมินผลในงานส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา.
ใน: ทศนีย์ วิญญา,(บรรณาธิการ) การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. หน่วยที่ 6 – 10.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543. **คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Version I.** (เอกสารโรเนียว)
- สำนักนายกรัฐมนตรี.2544. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ.2545-
2549.**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ก รุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี. 2546. **คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการบริหารศูนย์
บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล.** กรมส่งเสริมการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2544. **ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรรายเดือน.
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.**
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. **การส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรพิทย.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2531. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2546 จาก <http://www.rajaphat.ac.th/village/base.html>.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ. 2531. **การพัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา.** กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยา วีรวงศ์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. แนวคิดการวิจัยและพัฒนา: วิธีการและเทคนิคของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. ใน ความรู้เบื้องต้นกองทุนหมู่บ้าน สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2546 จาก <http://www.rajaphat.ac.th/village/base.html>.

สุวคนธ์ รัตนวโรบล. 2545. รายงานการศึกษาเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง: กรณีศึกษาตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. กรมส่งเสริมการเกษตร.

อรพินท์ สฟโชคชัย. 2539. ภาคราชการไทยและหุ้นส่วนใหม่ในการพัฒนา.

อรุณ อวนสกุล. 2543. การพัฒนาเกษตรยั่งยืน: แนวทางและดัชนีชี้วัด. ใน อารันต์ พัฒโชนทัย, (บรรณาธิการ) ระบบเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรม หลุยส์ แทเวอร์น หลักสี่ กรุงเทพฯ. 15 -17 พฤศจิกายน 2543. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกชัย โอเจริญ. 2541. พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเนื่องในโอกาสรำลึกศาสตราจารย์ทำนอง สิงคาลวณิช เรื่อง "วิสัยทัศน์การส่งเสริมการเกษตรไทย" วันที่ 19 ตุลาคม 2541. (จัดสำเนา)

ภาคผนวก
คณะวิจัยโครงการวิจัยต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม
จังหวัดราชบุรี

ผู้รับผิดชอบโครงการ

หัวหน้าโครงการวิจัย

นางประไพ ไชยชนะ

เกษตรจังหวัดราชบุรี

ผู้ร่วมดำเนินงาน

1. นางดวงสมร พฤษภูมิกุล

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6

สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันตก

2. นายเกียรติไชย ปลั่งนตา

หัวหน้าฝ่ายแผนงาน

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

3. นายวิบูลย์ วงศ์มาศ

หัวหน้าฝ่ายบริหาร

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

4. นายบำรุง สังข์สว่าง

หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการผลิต

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

5. นายเสงี่ยม แคล้วปลอดทุกข์

หัวหน้าฝ่ายป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

6. นายนิยม สุวรรณวนิช

เกษตรอำเภอเมืองราชบุรี

สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

7. นายจินดา แก้วบุปผา

เกษตรอำเภอบ้านโป่ง

สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

8. นายอาตุล พลเสน

เกษตรอำเภอดำเนินสะดวก

สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

9. นายวัลลภ บุญเสา

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

10. นายสถาพร โสมทัศน์

นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 6

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

11. นายปัญญา ปานสุวรรณ

เจ้าพนักงานการเกษตร 5

สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

12. นายบุญยิ่ง ศรีสุวรรณ	นักวิชาการเผยแพร่ 5
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
13. นายมนัส พัฒนโรตม	เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร 6
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
14. นางเฉลิมขวัญ วิทยาภรณ์	เจ้าหน้าที่บริหารงานบุคคล 5
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
15. นายพินิจ เจริญเร็ว	นักวิชาการเกษตร 7ว
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
16. นายจรินทร์ อารีย์	นักวิชาการเกษตร 7ว
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
17. นางศิลลา ศรีสุขโข	นักวิชาการเกษตร 6
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
18. นายปรีชา งามเนตร	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลห้วยไผ่ อ.เมืองราชบุรี
19. นายถาวร ทาบโลหะ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลดอนแร่ อ.เมืองราชบุรี
20. นายผ่าน ศรีน้อย	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลลาดบัวขาว อ.บ้านโป่ง
21. นายพิชัย เข้มเงิน	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลท่าผา อ.บ้านโป่ง
22. นายประมวล วัฒนพริ้ง	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลท่าคันโท อ.ดำเนินสะดวก
23. นายพุดม จันทรมโน	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลบ้านไร่ อ.ดำเนินสะดวก
24. นายสรรเสริญ บุญสนิท	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลยางหัก อ.ปากท่อ
25. นายวีระพรณ เพชรอาวุธ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลดอนทราย อ.ปากท่อ
26. นายวรวุฒิ กาญจนปัญญา	ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลวัดแก้ว อ.บางแพ

27. นายประชิน เถาแดงอ่อน ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลนครชุมน์ อ.บ้านโป่ง
28. นายเชาว์ วิเศษโชค นักวิชาการเกษตร 6ว
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี เลขานุการโครงการฯ
29. นายวิชัย พรมอยู่ นักวิชาการเกษตร 5
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี ผู้ช่วยเลขานุการโครงการ
30. นายจิระศักดิ์ วิเศษสมบัติ ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลอ่างหิน อ.ปากท่อ ผู้ช่วยเลขานุการโครงการ